FRISTADSBYGDEN 2013

GAMMALT OCH NYTT - FRISTADS HEMBYGDSFÖRENING

Vår på Mölarps ö. Foto: Marita Bornefalk

Fristads Hembygdsförening

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

OMSLAGSBILD VÅR PÅ MÖLARPS Ö Foto: Marita Bornefalk	1
ORDFÖRANDEN HAR ORDET Ann-Britt Boman	3
FÖLJ MED TILL VADSBO Ann-Britt Boman	3
VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2012	4-6
TILL MINNE AV LARS UTTERBERG OCH ULLA ALÄNGE Ann-Britt-Boman	7
TILL MINNE AV BENGT WIKTORSSON Ann-Britt-Boman	8
NÅGRA UNGDOMSMINNEN FRÅN 50- OCH 60-TALET Olof Stensson	8-11
"BYN MED DET URÅLDRIGA NAMNET OCH DEN GODA JORDEN" Ann-Britt-Boman	12
KOMLÖSA I ÄLDRE TID Ann-Britt Boman	13-14
ATT LEVA ETT RIKT LIV -möte med Bengt Lindgren Ann-Britt Boman	14-15
FLERA GENERATIONER PÅ GUNNAGÅRDEN I KOMLÖSA Ann-Britt Boman	16-17
KOMLÖSA BY UNDER DOKUMENTERAD TID Gunnar Gustafsson Ledsgården	18-25
TÄNKVÄRT OCH VACKERT Wiviann Bergsten	26-27
DIKTER AV BENGT WIKTORSSON	28-29
SKOLMUSEUM I FRISTAD Ann-Britt Boman	30-32
DEN GAMLA OFFICERSMÄSSEN PÅ FRISTADS FOLKHÖGSKOLA 200 ÅR Ann-Britt Boman	32
JAG VAR ELEV I MAJÄNGENS SKOLA 1963-1966 Olof Rydin	33-39
12.12.12 BRÖLLOP ELLER UNDERGÅNG Wiviann Bergsten	40
EN FRISTADSVÄN HAR LÄMNAT OSS Ann-Britt Boman	40
VÄRMEN OCH KYLAN Gun Kihl	41
JÄRNVÄGSJUBILEUM I FRISTAD Ann-Britt Boman	41
EN VEDKÄLKE OCH DESS ÄGARE Ann-Britt Boman	42
UTSTÄLLNINGAR OCH HANTVERK I MÖLARPS KVARN OCH EKALYCKAN Ann-Britt Boman	42
FÖRKLÄDEN I MINNESOTA Birgit Gustafsson	43-44
AMATÖRER OCH PROFFS I SKÖN FÖRENING Wiviann Bergsten	45
SÅ ROLIGT VI HADE 2012! Bilder från verksamheten	48-49
MATS MINNS Andreas Jansson	50-52
STYRELSEN FÖR FRISTADS HEMBYGDSFÖRENING 2013	58
FRISTADS HEMBYGDSFÖRENING PROGRAM FÖR ÅR 2013	59
SIMONS BILDER AV FRISTAD Simon Sjöstrand	60

Sedvanligt Valborgsmässofirande i Stationsparken i Fristad kl. 19.00.
Våreld. Körsång. Vårtal.
Ungdomskväll i Missionskyrkan från kl. 20.00. Välkomna!

Hembygdsföreningen, Svenska Kyrkan, Fristads
Missionskyrka, Fristads Folkhögskola, Musikskolan i Fristad.

FRISTADSBYGDEN 2013

Redaktionskommitté: Ann-Britt Boman, Inger Ericson, Wiviann Bergsten, Birgit Gustafsson, Olof Stensson

Ansvarig utgivare: Ann-Britt Boman

Adress: FRISTADSBYGDEN, Fristads Hembygdsförening, c/o Boman, Spireav 5, 513 35 Fristad

Utgiven av Fristads Hembygdsförening
Plusgiro 73 52 05 - 7
Medlemsavgift: 50 kr för enskild medlem, 70 kr för familj

Med detta nummer följer inbetalningskort för medlemsavgiften. Vi hoppas att Du betalar in den så fort Du kan.

hemsida: www.hembygd.se/fristads-hembygdsforening
e-post: birgitta.fristad@telia.com, maritabornefalk@gmail.com

© Fristads Hembygdsförening

ORDFÖRANDEN HAR ORDET

Hembygdsrörelsen är en av Sveriges största folkrörelser med nära en miljon medlemmar. Det finns omkring 1700 hembygdsföreningar, som vårdar mer än 9000 byggnader. Varje år beräknas ca 3,5 miljoner människor komma i kontakt med hembygdsföreningar antingen på hemorten eller som turister. Den lokala turismen är viktig att satsa på. Framtid Fristad är en paraplyorganisation för föreningar och företag i Fristad, och Fristads Hembygdsförening har ingått i en grupp som gjort en broschyr om sevärdheter i Fristad med omnejd, alltså den gamla kommundelen. På hemsidan kan man läsa om arrangemang, men Fristads Hembygdsförening har också en egen hemsida. Adressen är ändrad och är nu www.hembygd.se/fristads-hembygdsforening

Fristads Hembygdsförening är ansluten till Västergötlands Hembygdsförbund, som i höst anordnat flera möten för hembygdsföreningar i Västergötland. Det är en imponerande verksamhet som kommer fram, när föreningarna presenterar vad de gör. Det finns tilltalande publikationer och hembygdsskrifter, populära berättarkvällar, kulturstigar och vandringsleder, torpinventeringar med och utan GPS-stöd, skolklasser erbjuds upplevelser av olika slag, tomten tar emot barnen i hembygdsstugorna, ja, idéerna tar aldrig slut. Fotografier tas tillvara för framtiden, och flera arkivkurser har anordnats för att hjälpa föreningarna att bevara dokument och bilder. I Fristads Hembygdsförening försöker vi nu också att organisera vårt material och få tillgång till lämpligt utrymme. En dokumentationsgrupp ska bildas, och den som är intresserad är mycket välkommen med i gruppen. Att underhålla föreningens byggnader kräver mycket ideellt arbete, och vi behöver nya krafter för att ersätta dem som lämnat oss. Gamla hantverkskunskaper kan förhoppningsvis föras vidare.

Hur ser då framtiden ut för hembygdsrörelsen? Hembygdsföreningarna kom bl a till för att bevara socknen i en tid av kommunsammanslagningar. Socknen är tusenårig och kom till vid kristendomens införande och byggandet av kyrkor. Hembygdsföreningarna bidrar till en bygds identitet och gemenskap och har blivit en mötesplats, som man ska vara rädd om. Det finns inte så många. Hembygden och kulturarvet måste ständigt erövras på nytt, och man kan ha flera hembygder i en tid av rörelse och migration. Det lokala perspektivet är viktigt i en globaliserad värld.

Men man får inte fastna i det förgångna utan intressera sig för nutid och framtid och vara en resurs i samhället, vara aktiv i samhällsdebatten och finna en roll i den lokala turismen. Om man inte har någon historia bakom sig har man inte heller något framför sig. Hembygdsrörelsen binder ihop dåtid, nutid och framtid. Dokumentation, som t ex sker genom vår tidning Fristadsbygden, är viktig i en tid då allt snabbt förändras. Välkommen med i vårt arbete!

Ann-Britt Boman
Ordförande

FÖLJ MED TILL VADSBO!

Fristads Hembygdsförening har i över 20 år varje år ordnat en dagsresa till intressanta platser, ofta sådana som man kanske inte besöker på egen hand.
Förra året besökte vi Halmstad, Vapnö gård och gästade hembygdsföreningen i Harplinge. I år går resan till Vadsbo härad i nordöstra Västergötland lördagen den 17 augusti. Där finns Forsviks bruk känt från filmerna om Arn och Karlsborg med den gamla fästningen som skulle vara kärnpunkten i Sveriges försvar under 1800-talet. Troligen äter vi lunch där. Odensåkers hembygdsförening har mycket att visa och där dricker vi eftermiddagskaffe. I Lugnås finns mycket gammal kvarnstenstillverkning, och det finns mycket mer intressant i den gamla bygden vid Tidan, bl a en nyutgrävd kyrkoruin från 1000-talet i Karleby.
Vi brukar hålla priset för resan en bit under 400 kronor. Anmäl Dig till Ann-Britt Boman tel 26 19 21 så snart som möjligt!

VERKSAMHETSBERÄTTELSE FÖR FRISTADS HEMBYGDSFÖRENING 2012

Till föreningen har under året inbetalats 710 medlemsavgifter.

Styrelsen har haft följande sammansättning:
Ann-Britt Boman, ordförande
Marita Bornefalk, vice ordförande
Göran Bördin, kassör
Sven-Åke Johansson, sekreterare
Rolf Hjertkvist, vice sekreterare
Gun Birgersson
Britt-Marie Johansson
Maj Börjesson
Jennie Gahnström
Anne Aalto, suppleant
Jan-Olof Johansson, suppleant

Revisorer:
Tomas Brissman
Barbro Englund
Siv Gustavsson, suppleant

Kommitté för Mölarps kvarn, Klockarebolet och Ekalyckan:
Lars Utterberg, sammankallande
Joel Johansson, sammankallande
Alf-Rune Sandberg
Peter Lindström
Nils Karlsson
Hans Andersson
Kent Andersson
Östen Börjesson
Bertil Svensson
Rune Tennius
Sören Karlsson
Inga Eliasson
Jan-Olof Johansson
Olof Stensson
Kerstin Johansson
Sune Fridén
Lars-Erik Larsson
Anne-Marie Åsbrink
Bertil Hjortvall, tillsyningsman
Marita Bornefalk, styrelserepresentant
Rolf Hjertkvist, styrelserepresentant

Redaktionskommitté:
Birgit Gustafsson, sammankallande
Ann-Britt Boman
Inger Ericson
Wiviann Bergsten
Olof Stensson

Lellemartenkommitté:
Maj Börjesson, sammankallande
Gunnel Sandelin
Kerstin Johansson

Kaffekommitté:
Karina Ek, sammankallande
Gunilla Persson, sammankallande
Ingrid Arvidsson
Inga Eliasson
Lena Wennberg
Britt-Marie Törngren
Margareta Andersson
Siv Andersson
Birgitta Bergstrand
Yvonne Karlsson
Arnhild Nilsson

Fanbärare:
Göran Bördin

Valberedning:
Lars Utterberg, sammankallande
Alva Jinnegård
Olof Stensson

Årsavgift:

Enskild medlem	50 kronor
Familj	70 kronor

Styrelsen har haft elva protokollförda sammanträden, den 11 januari, den 6 februari, den 21 februari (konstituerande möte), den 7 mars, den 12 april, den 8 maj, den 6 augusti, den 12 september, den 11 oktober, den 12 november (tillsammans med kommittén för Mölarps kvarn och hembygdsstugorna) och den 26 november.

Deltagarna i en studiecirkel runt gamla fotografier från Fristad har träffats under ledning av Vera Karlsson. Personer och miljöer på fotografierna har identifierats.

Verksamhetsåret inleddes traditionsenligt med Lellemartenträff onsdagen den 11 januari för alla trogna medarbetare. Nybälgarna underhöll, och de 50 deltagarna bjöds på kaffe och smörgåstårta

Den 21 februari var det årsmöte i Folkhögskolans högtidssal, då en grupp från Fristads Musikskola underhöll under ledning av Ulf Holmestrand. Årsmötet var välbesökt.

Från den 5 mars och tre veckor framåt visade

hembygdsföreningen en utställning "Mat och dryck förr i tiden".

Söndagen den 25 mars underhöll Nybälgarna på Skogslid. Det var en trevlig eftermiddag, som också innefattade kaffeservering

Lördagen den 21 april var det ett stort evenemang vid Mölarps kvarn, då Bollarännet gick av stapeln. Fristads GoIF, Sparsörs AIK och Fristads Hembygdsförening samarbetade om detta. Numrerade lotter hade sålts av idrottsföreningarna och bollar med samma nummer som lotterna släpptes i Viskan. Numren på de bollar som kom först blev vinnande nummer. Fristads Naturskyddsförening ordnade tipspromenad och Hembygdsföreningen stod för serveringen. Många hundra personer hade kommit till Mölarp, så trängseln var stor.

Söndagen den 6 maj arrangerades en vandring längs Viskan mot norr med samling vid Öna i Tärby. Den var mycket välbesökt med ett 60-tal deltagare, och efter vandringen drack vi medhavt kaffe i Färgatorpet. Bengt Fransson berättade om sjösänkningen på 1800-talet och visade även kartor och berättade vidare i Färgatorpet.

Valborgsmässoafton var det sedvanligt firande på Skogslid, där Hembygdsföreningen bjöd på kaffe, och senare blev det sång, tal och Valborgsmässoeld på Folkhögskolan. Vårtalare var Bo Drysén.

Söndagen den 27 maj var det dags för Mölarpsdagen. Borås Spelmanslag underhöll som vanligt, och det var tipspromenad, servering och lotterier. Vidare fanns hantverkare, bl a en grupp som demonstrerade hantverk från vikingatiden. Utställningen handlade om mode från förr. Ett bisamhälle demonstrerades, och Mats Hjertén visade gamla allmogeföremål.. Barnen kunde göra barkbåtar och bygga fågelholkar, och det fanns möjlighet att åka hästskjuts. I kvarnen maldes mjöl.

Söndagen den 6 juni firade vi nationaldagen vid Mölarps kvarn i samband med eftermiddagens kaffeservering. Borås Spelmanslag underhöll med musik, och Sven-Åke Johansson höll tal. Arrangemanget var välbesökt och gynnades av vackert väder..

Onsdagen den 13 juni var det kvällsutflykt till Gräfsnäs och Bjärke Hembygdsförening.. Vi fick fin guidning både vid slottet och vid föreningens byggnader i parken. Kaffe och smörgåsar serverades på restaurangen.

Måndagen den 11 juni invigdes i samarbete med Svenska kyrkan och sockenrådet ett skolmuseum i drängstugan vid prästgården, där Viktor Ek klippte bandet. I tidstypiska kläder guidade Birgit Gustafsson, Mayvor Råberg och Ann-Britt Boman, som också berättade om skolan genom tiderna i Fristad och ledde en kulturvandring i området. Därefter var det servering i prästgården. Ett 70-tal personer kom till kvällen.

Söndagen den 17 juni var det kaffe och våfflor i stugorna liksom söndagarna den 8 juli och den 22 juli. Vid serveringarna har det varit utställning och försäljning av konsthantverk, som organiserats av Ann-Marie Åsbrink.

I Mölarps kvarn har det varit kaffeservering de första söndagarna i juli, augusti och september. Karina Ek och Gunilla Persson har haft ansvar för serveringen och då även bjudit på hembakat bröd och pajer. Blomstervandringar och tipspromenader för barn och vuxna har anordnats. Även här har det varit utställning och försäljning av konsthantverk. Ann-Marie Åsbrink har organiserat det hela.

Hembygdsföreningen ansvarade för visningar av museet på Folkhögskolan under två söndagseftermiddagar, den 15 juli med ett 40-tal besökare och den 9 september på Kulturarvsdagen. Riksantikvarieämbetet organiserade denna dag en aktivitet över hela Sverige – Under ytan. Vi försökte visa den långa vägen från råvaran lin och ull till färdiga textilier samt något om slakt och bak.

Lördagen den 4 augusti hade vi slåtter på Asklanda tillsammans med FNF, och området kring bautastenen slogs med lie. Ett 15-tal personer deltog. Kaffe och smörgås serverades till deltagarna.

Söndagen den 12 augusti var det friluftsgudstjänst på Mölarps ö med Svenska kyrkan, och efteråt bjöd FHF på kyrkkaffe. Kristoffer Hahn ledde före gudstjänsten en vandring på Mölarps ö, "Vilda blommor för nybörjare".

Lördagen den 18 augusti företogs årets resa, som i år gick till Halmstad med omnejd. Vårt medhavda kaffe drack vi hos Harplinge Hembygdsförening, som också visade sina förnämliga samlingar och sitt nybyggda arkiv. Resan gick sedan till Garnisonsmuséet i Halmstad med bl.a en utställning om 91:an Karlsson. Därefter besökte vi Vapnö gård med en nötkreatursbesättning på 1200 kor och fick en fin guidning. Lunch serverades på Vapnö slott med nötkött från gården.. Eftermiddagen ägnades åt en vandring i Halmstad och sedan besökte vi Särdals kvarn, där vi fick kaffe och smörgås..

Onsdagen den 19 september hade Karina ordnat en riktig myskväll vid höstdagjämningen i Klockarebolet med mat och underhållning av Notfritt.. Omkring 30 personer fick plats i den lilla stugan.

Söndagen den 7 oktober var det underhållning med folkliga toner på fiol och nyckelharpa och sång av Christina Mattsson och Linda Skogholm. Det kom ca 40 personer till Skogslids samlingssal, och det var också kaffeservering.

Lördagen den 20 oktober var det underhållning i Kyrkans Hus med Eva och Ingvar , som tog oss med på en musikalisk resa i Sverige i Nils Holgerssons spår. God mat serverades också. Onsdagen den 21 november var det åter myskväll i Klockarebolet med höstmörkret ruvande utanför.

Lördagen den 1 december var det dags för Lellemarten, som är ryggraden i föreningens ekonomi. Trots sex marknader på samma dag gick försäljningen bra. Vi tackar alla medverkande för deras stora insatser.

Mölarps kvarn har speciellt under sommarhalvåret besökts av föreningar och grupper, och då har det ofta varit kaffeservering.

Kerstin Thorburn har organiserat miniutställningar utanför Skogslids restaurang . Det har varit en ny utställning varje månad, t ex om hästar, snickarverktyg och slöjdföremål, och vi tackar alla medverkande.

Den 21 april medverkade Marita Bornefalk och Ann-Britt Boman med en PowerPoint-presentation om Fristad vid ett geocashing-event i Kyrkans Hus.

Fem medlemmar var med på en studiedag på Fristads folkhögskola för hembygdsskribenter lördagen den 13 oktober med "matnyttigt" innehåll. Det var ett 40-tal deltagare från hela Västergötland, och kursen anordnades av Västergötlands hembygdsförbund och redaktionskommittén för Västgötabygden, där Ann-Britt Boman är sammankallande. I programmet ingick även visning av museet.

Birgit Gustafsson och Wiviann Bergsten har visat hembygdsstugorna för fritidsbarn från Gula skolan och tagit emot skolbarn på Folkhögskolans museum. Då medverkade också Rolf Hjertkvist och Ann-Britt Boman. Skolklasser har guidats på Kulturstigen till Galgbacken och Tingskällan.

Ann-Britt Boman gjorde på initiativ av sockenrådet en kyrkogårdsvandring den 15 augusti och visade sedan gamla bilder i prästgården under rubriken "Vad gjorde farfar på Fristad Hed?" för ett 60-tal personer. Hon har också medverkat med detta ämne vid en släktforskarsamling på Dalsjöfors bibliotek den 18 februari, vid VGF:s årsmöte i Mark den 24 mars, på Solviken den 27 juni och vid Älvsborgs regementes Kamratförenings samling på Folkhögskolan den 6 oktober. CD-skivor med bilder har sålts liksom en Fristadsalmanacka.

Marita Bornefalk är ansvarig för föreningens hemsida med adressen
www.hembygd.se/fristads-hembygdsforening

Sven-Åke Johansson arbetar med att lägga in lokalt material i Bygdeband, Genlines satsning på lokalhistoria i anslutning till släktforskning.

Avslutningsvis vill Fristads Hembygdsförening framföra ett varmt tack till alla medarbetare och medlemmar, som under år 2012 gynnat vår verksamhet. Vår uppgift är att sprida kunskap om och intresse för vår hembygd och skapa goda förutsättningar för dess invånare att känna sig hemma här. I detta arbete hälsas alla intresserade välkomna.
Fristad i januari 2013

Ann-Britt Boman
Ordförande

Sven-Åke Johansson
Sekreterare

LARS UTTERBERG - TILL MINNE

I snart 40 år har Fristads Hembygdsförening förvaltat och underhållit några av Fristads äldsta byggnader, ryggåsstugorna Ekalyckan och Klockarebolet samt Mölarps kvarn med anor från medeltiden. I det arbetet har Lars Utterberg varit en av stöttepelarna. Redan 1976 var han en av medlemmarna i den nybildade kvarnkommittén, och ända fram till sin bortgång var han verksam som sammankallande i kommittén.

Lars Utterberg var en man med stor kapacitet på olika områden. Han var både organisatör och praktisk genomförare av projekt i samband med renoveringar och underhåll. Han ställde alltid upp och tog ansvar, och om det uppstod problem hittade han lösningar. Vi kommer att sakna Lars mycket, och det blir svårt att inte längre kunna ta del av hans kunskaper och förmåga att ordna och genomföra det som behöver göras i föreningen. Han var mångsidig och hade goda hantverkskunskaper, bl a i smide. Ett av hans stora intressen var folkmusik, och han var medlem i Borås Spelmanslag, som ofta har glatt oss med sin musik på Mölarpsdagen och andra arrangemang varje år.

"Det vackraste på jorden är bara redlighet." Så lyder några diktrader, och de passar in på Lars Utterberg. Han var en rakryggad och rättrådig man men också mycket ödmjuk. Han var en man att lita på, och han sparade inte sig själv. Det är många arbetstimmar som han och hans medarbetare har lagt ner på att förvalta och underhålla föreningens byggnader och på annat arbete i föreningen. Vid föreningens olika arrangemang var han och hans hustru Brita givna deltagare, och det var ett hårt slag för honom, när Brita gick bort.
Vi minns Lars Utterberg med glädje och stor tacksamhet för vad han givit oss under sitt liv.

Ann-Britt Boman

ULLA ALÄNGE - TILL MINNE

Ulla Alänge har lämnat oss. Länge kämpade hon mot sjukdom men trots sina svårigheter gav hon mycket av sin rika personlighet åt dem hon mötte i livet.

Ulla Alänge var lärare i Fristad under många år och har lämnat många goda minnen efter sig. Tillsammans med sin man Tage Alänge engagerade hon sig också i livet i Fristad både på Fristads folkhögskola, där Tage var lärare, och inom Fristads hembygdsförening. Stort intresse väckte den bok de gav ut, "Många hundar är harens död", där soldaten och rallaren Sven Petter Ivar berättar om sitt liv. Ulla Alänge har också medverkat i utgivningen av böckerna "Fyrtio år på Fristads folkhögskola" och "Fristadbor berättar" och skrivit artiklar i Fristadsbygden. Så sent som förra året berättade hon om sin släktforskning och sina rötter i Uppland. Hon har också berättat om förberedelserna inför Lellemarten med tillverkning av polkagrisar och annat som kunde säljas på marknaden.

Vi minns Ulla Alänge med glädje
och tacksamhet.

Ann-Britt Boman

BENGT WIKTORSSON - TILL MINNE

Under många år har Fristadsbygden innehållit ett par sidor med dikter av Bengt Wiktorsson. Han gav också ut en diktsamling och fick sina dikter införda i tidningar, Dikterna utgår från naturupplevelser och livssituationer, men gemensamt är att de leder fram till en tanke eller reflektion, en sammanfattning av ett livsperspektiv. Han hade en förmåga att se linjerna och helheten i tillvaron.
De små tingen betydde mycket för Bengt, och ofta är det minnen från hembygden som är utgångspunkten för hans dikter. Men lika ofta sökte sig hans tankar utåt mot globala problem och mot himlarymderna. "Jorden vrider sig i smärta runt sin egen axel", säger han och "Om allt var förklarat – vad hade livet då för mening,"

Bengt Wiktorsson var tidigare medlem av redaktionskommittén för Fristadsbygden och var aktiv fram till sin bortgång. Han var också ledamot av valberedningen i Fristads Hembygdsförening. Några rader ur hans dikt "Hoppet driver oss":
Varje dag ledsagar oss hoppet
- driver oss framåt.
Får oss att uträtta något meningsfullt.

Trots den sena våren hade krokusen i trädgården redan hunnit slå ut. Med en föraning om våren fick Bengt somna in. Han skriver i dikten "Att få vila ut":
När arbetsdagen är slut och skymningen faller
är det skönt att få gå till vila.

Fristads Hembygdsförening bevarar Bengt Wiktorsson i tacksamt minne.

Ann-Britt Boman

NÅGRA UNGDOMSMINNEN FRÅN 50- OCH 60-TALET

Kära läsare ni har inte fått tag i 2012 års upplaga av "Fristadsbygden". Ni tycker er förstås känna igen skrivsättet genom att ha läst den första meningen. Ni har faktiskt fått tag i "Fristadsbygden modell 2013"! Enda likheten med föregående år är att "Olle på Majängen, Tholdas pajk", återigen fattat pennan för att denna gång återge minnen och händelser från ovannämnda år.

Inspirationskällan, till att skriva ner händelserna, fick jag när vi, Håkan Claesson, hans hustru Stina, min hustru Ingalill och jag själv, satt hemma hos oss och pratade gamla "Fristaminnen". För er som till äventyrs inte vet vilken av Fristads alla Håkan Claesson jag menar, vet jag att han också lyssnar till smeknamnet "Håkan Knôpp". Håkan är något år äldre än mig, vilket gör att en del av hans minnesbilder från "Frista", är helt nya för den som just nu håller i pennan.

Skjutbanorna i slutet av 1960-talet vid nuvarande Öresjövägen.

Efter att de första munnarna kaffe var svalda började vi, Håkan och jag, dra oss till minnes hur det såg ut innan alla villorna fanns i Asklandaområdet. Vi började vår "vandring" där Öresjövägen slutar i Bredaredsvägen, och fortsatte i riktning mot Öresjö. På den tiden fanns det endast ett fåtal villor utefter vägen, som vi tror uppfördes i slutet av 40-talet. Utefter denna väg kunde vi inte komma på att det fanns någon annan bebyggelse under 50-talet. Fortsatte man sin vandring utefter Öresjövägen, i riktning mot sjön, fanns det på 50-talet ett antal skjutbanor mellan de ovannämnda villorna och Öresjö. Precis som i många samhällen från den tiden, kallades dessa villor för "Barnrike-husen". Vad

ordet barnrikehus betyder råder det ingen tvekan om. Men fanns det fler barn i dessa familjer än i andra Fristad-familjer? I några av dessa villor bodde, enligt oss, familjerna, Wiland, Smedberg, målare Ture Svensson, skräddare Emil Karlsson, Dahlen och Lövdal.

Vilka var dessa familjer och vilka var deras barn? Vi har ingen "stenkoll" på allt och alla i dessa hus, men här är vad vi kommer ihåg;

Wilands hade 4 barn. Två minns vi namnet på, nämligen Bengt och Gerd.
Smedbergs hade ganska många barn, och de vars namn vi kommer ihåg är Barbro och Dick.

Målare Ture Svensson hade, så vitt vi minns, 2 pojkar Ralf och Ove, samt en flicka vid namn Marita. Grabbarna Svensson, sedermera Stappe, är duktiga musiker, och har förekommit i olika orkestrar i Borås med omnejd. Om jag, undertecknad minns rätt, var en av flickorna i Skalle-området lite förtjust i Ralf. Detta är för länge sedan preskriberat och troligtvis glömt från båda sidor.

Löfdahls hade också, så vitt vi minns, 3 barn. Ett bestående minne hos "Håkan Knôpp" är att pappa Löfdahl åkte skridsko på Öresjö is i ett par konståkningsskridskor. Detta var långt innan denna typ av skridskor fanns i var mans ägo, och många avundsjuka blickar fastnade på skridskorna. Håkan Löfdahl, ett av barnen, och jag är årsbarn, och vi gick i var sin parallellklass på Fristadsskolan.

Parallellvägen till Öresjövägen heter Tallvägen. Här bodde familjerna Gunnarsson och Öhrwall. Dessa två familjers hus får man nog också räkna till "Barnrikehusen". I vilket fall som helst hade Gunnarssons två flickor och två pojkar, medan Öhrwalls hade tre flickor och tre pojkar.

På 50-talet hade Bredaredsvägen en annan sträckning, efter att Öresjövägen passerats, och man fortsatte i riktning mot Bredared. Efter så där 200 meter vek vägen av i en vänsterkurva, ungefär vid Tallvägen, rakt mot Öresjö. På vänster sida ligger två fyrtio-, femtiotalsvillor. Dessa två var bostäder åt lärarfamiljerna Edman och Alexandersson. Bosse var son till Stina och Anders Edman, och Lena och Claes var barn till Synnöve och Åke Alexandersson. Ibland var det kalas, efter något outtalat schema, hemma hos någon av Fristads lärare. Vi "lärarônga" fick ibland också vara med, vilket gör att jag vid ett antal tillfällen varit hos Edmans och Alexanderssons.

Om man för ett ögonblick stannar något tidigare än där den gamla Bredaredsvägen gjorde den ovannämnda vänstersvängen, låg det, och ligger fortfarande, en fastighet där Gunnar Larsson med familj bodde. Gunnar hade tre söner, Gillis, Kurt och Lasse. Alla tre bröderna var framgångsrika fotbollspelare i Fristad. Detta i motsats till undertecknad, som alltid blev sist uttagen till att få vara med i matcherna på skolrasterna.

Inte långt från Gunnar Larssons fastighet, på nuvarande Hedevägen, låg förr en cykelaffär med tillhörande verkstad. Affären kallades allmänt "danskens cykelaffär". Granne till "dansken" finns en fastighet där familjen Bengt Persson bodde. Mamma Persson hette Lisen, och barnen heter Sara, Lisbeth, Bengt-Göran och Sune. Sune bor kvar i fastigheten, och vet ni inte vem Bengt-Göran är skulle jag tro att ni vet vem Mitchen är.

Mitt emot Persson bodde på den tiden familjen Johansson. Familjen hade fyra barn, två flickor och två pojkar. En av sönerna känner undertecknad och han heter Rune Evertsson. Jag tror alla barnen lyssnade som barn till efternamnet Evertsson, vilket gör att gissningen på Evert till förnamn, på far i huset, inte är allt för vågad.

Efter att ytterligare ha svalt en mun kaffe, började vi tala om alla duktiga mekaniker som det finns i vår "Frista-generation". Det fanns i Fristads omgivningar åtminstone ett par platser som fostrat duktiga mekaniker. Ett sådant ställe var Spetsfabrikens verkstad i Gingri. Själv kan inte undertecknad skryta med att ha varit, eller är, någon mekaniker, utan endast känna beundran för de som lyckades bli duktiga i denna konst. Läromästaren och chefen i denna verkstad var "Lelle Erik". Självfallet hade han inte bara detta smek-/skällsnamn, utan han hette Erik Johansson.

Många av dessa mekaniker fortsatte sedan

framgångsrikt i andra verksamheter utanför Spetsfabriken. Många av dessa "mekaniker" är kända ansikten i Fristad, varför jag här tar mig friheten att omnämna några. De jag glömt att omnämna i denna text, ber jag redan nu om ursäkt för denna fadäs. Yngve "Hägga" Gustavsson, Kjell-Åke Karlsson, Rune Evertsson, Christer Karlsson, Rolf "Robban" Holmström, Hans Alexandersson och många andra. Ralf Toompuu är en annan av Fristads duktiga mekaniker, som jag vet har haft ett förflutet på Spetsfabriken. Däremot är jag osäker på om han var direkt anställd i deras verkstad.

Det var nog inte bara arbete i verksta'n, utan man hann också med en del s.k. "pôjkastreck". Ett sådant var när man spände en lina rakt över vägen, i höjd med församlingshemmet vid Fristads kyrka. En av de något äldre anställda i verkstaden kom cyklande mot samhället under middagsrasten. När han kom, intet ont anande, på sin cykel spändes linan över vägen. Resultatet av det hela kan ni säkert föreställa er. Som tur var hände ingen större olycka, utan personen i fråga återvände till eftermiddagspasset. Han lär däremot inte ha yttrat ett ord om det inträffade i verkstaden. "Pôjkastrecket" är numera glömt och begravet, och utfördes säkert inte av de ovan namngivna.

Sjukhuset vid Fristads Hed. Sedermera Bilmekaniker-skola.

Ytterligare ett av lärosätena var bilmekanikerutbildningen i de lokaler som en gång i tiden användes som sjukhus, när Älvsborgs Regemente höll till i och runt Fristads Folkhögskola. I den första utbildningsklassen gick "Frista-pajka" Sten Säverot, vars far var smed vid smedjan i närheten av Hedås småskola, Lasse "Skummas" Johansson och Anders Andersson, son till Folke på Munkedal. När utbildningen startade var Sten, "å de andra Frista-pajka", med från starten. Sten berättade att när utbildningen startade fanns inte alla maskiner införskaffade, och de som hade anlänt till Fristad var inte uppmonterade. Den första tiden av utbildningen gick åt till att, tillsammans med skolans rektor, installera maskinerna. Den första rektorn hette Sven Bjärnbäck och kom från Gävle. Några år senare fick Kjell-Åke Andersson, från Artabyn, och en barndomskamrat till mig, Christer Sandbecker, också sina mekanikerutbildningar i denna skola.

Christer höll, under många år, igång fordonsparken på Fristads Express. Kjell-Åke och Sten Säverot återfanns, också under lång tid, på Bilprovningen i Borås. Andra lärare vid skolan var Bertil Nyström, som bodde i en lägenhet i Hedåsskolan, och Ragnar Johansson. Precis som vid Spetsfabrikens verkstad frågade jag Sten om det på mekanikerskolan förekom några "pôjkastreck". Jag tyckte mig märka att Sten "slirade" lite på svaret, men ett par episoder slank ur honom.
Sten berättade att vid ett tillfälle kopplades ett trappräcke i järn, ihop med en tändstiftsprovare. Denna provare var på något sätt strömförande, vilket också gjorde trappräcket strömförande. Man behöver inte ha en alltför livlig fantasi för att föreställa sig vad som hände när någon, kanske skolans rektor, tog ett ordentligt tag med handen i räcket. Om tilltaget föranledde någon reprimand, för eleverna, berättade inte Sten.

Under 50- och 60-talet fanns det många olika utbildningar vid Fristads Folkhögskola. Till stor glädje för grabbarna vid mekanikerutbildningen, och även för andra "Frista-pajka" inklusive den som just nu håller i pennan, var det inte bara manliga elever. Själv minns jag att det vid ett flertal tillfällen var dans på skolan, där även vi, som inte var inskriva vid någon av utbildningarna, fick komma. Jag tror i alla fall att vi var välkomna!

Det fanns inte alltid inkvarteringsmöjligheter för alla folkhögskolans elever, utan några fick bo ute i samhället. Några hade sina rum i gamla hotellet, som låg ungefär på den plats där parkeringen vid Fristads Missionskyrka finns idag. Andra bodde i lägenheter i en fastighet, där OKQ8 idag ligger. Ett tredje ställe, med inneboende elever, fanns på Gamla Kyrkvägen.

Sten berättade att på Kyrkvägen bodde, vid detta tillfälle icke manliga elever, som för några av mekanikergrabbarna var intressanta. På väg upp till "de intressanta eleverna", passerades målare Tillanders hus. I hans trädgård fanns det äpplen, som de ständigt hungriga grabbarna bara måste "knöcka". Tillander var tydligen rädd om sina äpplen, vilket föranledde honom att rapportera det inträffade till skolans ledning. Vad tilltaget med äpplena fick för konsekvenser, eller om de "intressanta eleverna" tappade intresset för mekanikergrabbarna är för länge sedan preskriberat. Men, Sten, det var väl ganska oskyldiga "pôjkastreck", så vida att ingen avled till följd av att ha fått ström i sig!

Gunnar och Lisas "Fik"

En av samlingsplatserna för "Frista-ungdomarna", i alla fall för grabbarna, var Lisa och Gunnar Lindéns "fik". Där samlades man, under lördagseftermiddagarna, för att diskutera strategierna inför kvällen. Jag vet också att dessa diskussioner går att sammanfatta i Gunnar Wiklunds ord i slagdängan från denna tids epok "om flickor och om fotboll och om livet med ibland". Då de flesta av grabbarna inte hade egna bilar, var det taxi som stod till buds för att komma till olika festplatser. Taxibilarna vid den tiden innehades av Lengberg. När kvällens strategi var beslutad beställdes en taxibil, som ibland beordrades att köra till festplatsen vid Marsjön mellan Tärby och Varnum. "Sôm i vet, go vänner, måste det finnas både töser å pajka för att dansera sa bli bra". Så var det även på 50- och 60-talet! Det som ibland kunde bli besvärligt var om "Frista-pajka" var allt för framgångsrika hos "de främmata tösera". Detta gillades inte alltid av de andra på festplatsen, som var av manligt kön. Ibland kunde det gå så långt att det kom till handgemäng mellan "Frista - och andra främmata pajka". Ordningsvakterna vid festplatsen såg sig ibland tvingade att tillkalla polismyndigheten. Polisen kom på den tiden från Dalsjöfors, och kunde också, ve och fasa, ta med sig någon av "Frista-pajka", som fick sova över hos polisen till på söndagsmorgonen. Troligtvis skjutsade inte polisen hem "pajken" till Fristad, utan Lengbergs Taxi fick hämta hem "den trötte pajken".

Verkstaden vid Lengbergs Taxi.
Är någon igenkänd! Håkan Knöpp?

Några av grabbarna beslutade vid ett tillfälle att de skulle "skôja" lite med en av de något äldre "pajka" som också ofta höll till på fiket. "Skôjet" skulle gå av stapeln en mörk och sen kväll vid Fristads kyrka. Alla på fiket visste att den äldre "pajken" alltid cyklade hem förbi kyrkan. Strax innan man skulle bryta upp gav sig två i väg upp till kyrkan. Vad gick nu "skôjet" ut på? Jo, när den intet ont anande cyklisten kom fram till kyrkogårdsmuren hoppade de två fram bakom muren, viftande och bölande med stora vita lakan framför sig. Man har, enligt ryktena, aldrig tidigare sett en så snabb-trampande cyklist. Nu, kära läsare, tänker jag inte trötta er längre, utan avslutningsvis bara tacka Håkan och Sten som hjälpt mig med en del av våra generationsminnen från 50- och 60-talets Fristad.

Olof Stensson
Alias "Olle på Majängen"

"BYN MED DET URÅLDRIGA NAMNET OCH DEN GODA JORDEN".

Byn Komlösa som levt sitt eget liv under så lång tid har väckt intresse vid olika tillfällen Fredagen den 30 augusti 1946 skriver Karl Nilsson under sitt författarnamn Svante Skrivare i Borås Tidning om ett sommarbesök i Komlösa. Artikeln har rubriken "Byn med det uråldriga namnet och den goda jorden".

Han inleder med den gamla sägnen om Komme som betalade lösen för byn, när den inte kunde betala ålagd bot. På 1940-talet levde tydligen sägnen fortfarande i muntlig tradition.

Ursprunget till namnet är annars både enligt Claes Johan Ljungström och Ortnamnskommittén kumlen på ängen eller ängen med gravminnesmärkena. Enligt artikeln kan flera av rösena ha använts till vägfyllnad och flera är illa medfarna. Att gravar förstörts eller bortodlats är inte ovanligt – så lär nog ha skett också i närheten av kyrkan i Fristad.

Så berättar Svante Skrivare om Åsslätt, länsmansboställe under 300 år med länsmän från Hans Arvidsson på 1600-talet till Dafgård och Branting på 1800-talet och Hjalmar Setterblad på 1900-talet. En sinnessjuk länsman kan ha gett upphov till ryktet om spökerier på Åsslätt. Den gamla mindre byggnaden låg på andra sidan av vägen, och den nyare byggnaden kom till 1885.
Svante Skrivare skriver vidare: "När jag lagt Åsslätt många hundra meter bakom mig, står jag på den högsta punkten i Komlösa och sannolikt på den plats, där byn före skiftesförrättningarna legat. Omkring 1850 fanns i Komlösa sex gårdar alltså en by av den storleksordning, att den enligt den gamla västgötalagen ägde rätt bygga egen kyrka. Varför forna tiders komlösabor icke byggde ett eget tempel i stället för att gå den långa vägen genom illmarken till Fristads kyrka är ej gott att veta. Någon gång snålade de sig törhända till en gudstjänst i Tärby, men även dit var – och är lång väg.

När jag står på traktens högsta punkt, där byns hus en gång var samlade, ser jag framför mig en hel bygd med många gårdar och fält med frodig gröda. En bördig ort med en stor och säkert välmående befolkning.
Mot den tunga jordmånen är torkan maktlös, säger en ung lantbrukare. En annan omtalar, att byn härom året hade vid pass 300 invånare, vilket var åtskilliga mer än den intillgränsande Tärby socken har. Byn har eget folkskolehus, och barnantalet lär vara förhållandevis stort."

Vidare skriver Svante Skrivare: "I byn med det fornsvenska namnet finns, förefaller det, högst litet kvar av gamla byggnader, gamla människor och gammal tradition. Var låg t.ex. bybacken, den plats på vilken man under den gamla bytiden samlades att rådslå och besluta rörande byns gemensamma angelägenheter? Ingen vet det. De gamla hade nog hört talas om bybacken, men alla de gamla i Komlösa är döda. Och var är det ställe på vilket flydda tiders komlösaungdom samlades till lekar och kraftmätning? Ingen finns, som kan omtala det för mig."

I artikeln berättas sedan om torvbrytningen på Lantmossen under första världskriget med linbanan ner till stationen, om de olika gårdarnas namn och om grannfejder och folkkynnet i Komlösa. Artikeln avslutas med en beskrivning av de komlösabor som Svante Skrivare mötte. Han säger att dagens komlösabo är gladlynt, tillmötesgående och fridsam och en duktig lantbrukare. Av gammalt har han ord om sig att ha det "bra ställt" beträffande ekonomin.

I dag har människorna i artikeln avlösts av nya generationer, kanske med andra värderingar, men Komlösa lever vidare.

Ann-Britt Boman

Vid Annestorp hos Gullbritt Svensson.

KOMLÖSA I ÄLDRE TID

Komlösa nämns i skrift första gången i ett brev skrivet i Husaby 1382. I detta skriver kyrkoherden i Skölvene Asmund Eriksson att han till Skara Domkyrka skänker godset Skog i Otterstad som han bytt till sig mot Kumblösa i Fristad socken i Vedens härad. Komlösa by omnämns 1476 i ett brev skrivet i Säm, "en gård heter Kwmlösa Wdy Wendhereth", och Kwmlösa nämns också 1518. Gunne i Komlösa nämns i ett dokument undertecknat i Längjum 25 november 1526. Kanske har Gunnagården fått sitt namn efter honom. Det finns också en Gunne (Gunnar) i jordeboken 1620 och en Anders Gunnarsson i tiondelängden 1552-1580. Namnet Gudmund i Komlösa finns i listorna för det första Älvsborgs lösen 1571. Komlösa nämns i en godsförteckning 1561, Komlösa by omnämns 1609, och "å Kumlösa gård" står det 1665. Gustaf i Kumblösa omtalas 1667.

Vid Älvsborgs lösen 1571 betalades 150.000 riksdaler på tre år för att få tillbaka Älvsborgs fästning, som danskarna erövrat i Nordiska Sjuårskriget 1563-1570. Den låg på en hög klippa på södra stranden av Göta älv nära nuvarande Älvsborgsbrons landfäste. Varje hushåll i staden och på landet besöktes och lösöret upptecknades noggrant. En tiondel av värdet skulle betalas för Älvsborgs lösen. Räkenskapslängderna är mikrofilmade och bevarade i Riksarkivet.

Gårdarna kunde ägas av självägande bönder, skattegårdar, eller ägas av kronan, adeln eller kyrkan. De brukades av bönder. Adelns gårdar kallades frälsegårdar och kronans gårdar var kronogårdar. Namnen finns ofta kvar som benämning på gårdarna. I Komlösa redovisas vad bönderna ägde i taxeringslängder och det räknades ut vad var och en skulle betala enligt följande.

Skattebönder:
Anders Gunnarsson i Komlösa (se ovan) betalade mest. Han ägde 5 lod silver, 100 markpund koppar, 5 oxar, 9 kor, 7 stutar, 6 kvigor, 12 får och getter, 8 svin, 3 hästar och 1 fåle (unghäst). I mark räknat skulle Anders betala 36 6/8 mark, mest i hela Fristads socken. Det sammanlagda värdet av all upptecknad egendom i Fristad var 7 590 mark. 1 lod silver motsvarar 13,16 gram. Myntsorterna var vid denna tid 1 mark=8 öre, 1 öre=3 örtugar, 1 örtug=8 penningar. Ursprungligen motsvarade myntet 1 mark denna vikt i silver.

Torsten i Annestorp hade 20 markpund koppar, 2 oxar, 4 kor, 3 stutar, 6 kvigor, 7 får och getter, 4 svin, 1 häst och inalles betalades 13 2/8 mark
.
Laris (Lars?) i Annestorp hade 3 kor och 8 får och getter, vilket motsvarade 4 mark.

Peder Svensson i Komlösa hade 30 markpund koppar, 5 kor, 6 stutar, 2 kvigor, 8 får och getter, 2 svin och 2 hästar, vilket motsvarade 12 1/8 mark.

Gudund Andersson i Komlösa hade 50 markpund koppar, 2 oxar, 6 kor, 4 stutar, 5 kvigor, 8 får och getter, 4 svin och 1 fåle, motsvarande 14 5/8 mark.

Mariett i Komlösa hade 60 markpund koppar, 2 oxar, 5 kor, 6 stutar, 5 kvigor, 14 får och getter, 4 svin, 1 häst och 1 fåle, motsvarande 16 ½ mark

Kyrkegods:
Ingebor i Åslätt hade 5 lod silver, 50 markpund koppar, 2 oxar, 5 kor, 6 stutar, 2 kvigor, 5 får och getter, 4 svin, 2 hästar och 3 fålar motsvarande 18 6/8 mark. För Ingebors barna penningar var utlagt 17 mark. Antagligen stod hon och barnen tillsammans för gården.

Frälsebönder:
Lille Gudmund i Komlösa hade 30 markpund koppar, 5 kor, 4 stutar, 4 kvigor, 4 får och getter, 4 svin och 1 fåle, motsvarande 9 5/8 mark.

Laris i Skälvik hade 6 markpund koppar, 2 kor, 2 stutar, 2 kvigor, 2 får och getter, 1 svin och 1 fåle, att betala räknat i mark 5 1/8 mark.

Olaff på Backa i Komlösa hade 10 silver lod, 30 markpund koppar, 1 oxe, 6 kor, 2 stutar, 1 kviga, 6 får och getter och 3 svin, motsvarande 14 ½ mark.

Benkt i Komlösa hade 8 markpund koppar, 3 kor, 2 stutar, 2 kvigor, 3 får och getter och 5 svin, motsvarande 5 1/8 mark.

Kronogårdar:
Jon Skinnare i Komlösa hade 20 markpund koppar, 2 oxar, 5 kor, 3 stutar, 2 kvigor, 5 får och getter, 1 svin, 1 häst och 1 fåle, motsvarande 12 1/8 mark.

Torsten i Komlösa 2 kor, motsvarande 2 mark.

I "Mellan liljan och sjöbladet" nämner Bo G Theuthenberg att Anders Tysk ägde Komblösa omkring 1500. Dottern Brita Andersdotter var frälsekvinna och gift med Håkan Andersson Hök, fogde, adlad 1545, Tubbatorp. Hon skrevs till Komblösa. Dottern Brita Håkansdotter, Komblösa, var gift med Anders Persson Lind, adlad 1575. De har döttrarna Kerstin Andersdotter gift 10 november 1597 och en annan dotter gift med Olof Nilsson, Gamlegården i Böne, som säljer Komblösa 21 augusti 1608. Komblösa Storegården omtalas.

En annan av Tysksläkten, Lars Elofsson (Lars Winbo) säljer frälsegården Komblösa omkring 1600. Sonen Even Larsson i Gärdhem har gård i Vedens härad, möjligen Komlösa. Släkten härstammar från Gärdhem.

I samband med Hofmansupproret spelade Per Blomberg från Komlösa en ledande roll. Han dömdes sedan till döden men rymde till Norge. Skolläraren Per Widell hälsade ofta på en Blomberg i Komlösa, så släkten fanns kvar.

Den förste som byggde i Fristad var C.P. Pettersson född 1824 från Komlösa Skrivaregården som byggde Furulunds värdshus eller Gästgiveregården i början av 1860-talet. Han hade då köpt gården Sik. Han var gift med Ellika från Komlösa Hallagården men hon dog i barnsäng. Han gifte sig med hennes syster, som också dog i barnsäng och gifte sig sedan en tredje gång. Han blev far till 19 barn sammanlagt. Hans gravsten på Fristads kyrkogård är full med inskriptioner. Många av hans barn grundade affärer och företag i Fristad och byggde upp samhället.

Ann-Britt Boman

ATT LEVA ETT RIKT LIV - möte med Bengt Lindgren

I ett av hyreshusen i Fristad bor en man med många intressen. Han heter Bengt Lindgren, och han kan se tillbaka på ett rikt liv. Han ser mycket ungdomlig ut, och det är svårt att tro, att han är 84 år. Han visar många vackra ting, som också har historier att berätta.

Lite släkthistoria

En stor del av hans släkt kommer från Komlösa, som är ett tema i detta nummer av Fristadsbygden. Det finns anor från Skräddaregården i Tärby, men Bengts farfarsfarfarsfar Peter Petersson f 1787 var bonde i Komlösa Östergården liksom hans son Per Petersson som levde mellan 1816 och 1857. Dennes son, alltså Bengts farfarsfar, hette Johan Fredrik Persson, och han levde mellan 1834 och 1922. Han blev dräng i Komlösa Hallagården. Husbonde där var Johannes Johansson f 1814 och gift 1856 med Eva Carlsdotter f 1834 i Hällstad. Äktenskapet blev kort. Den 27 augusti 1856 skulle husbonden åka till Kröcklings kvarn i Fristad och mala. Där fastnade han med kläderna och drogs in i kvarnen och omkom. Änkan Eva Carlsdotter gifte om sig med drängen Johan Fredrik och i äktenskapet föddes sex barn. Hon dog 1884.

En son till Eva och Johan Fredrik hette Emil Johansson Lindgren, och han var Bengts farfar. Han var född 1867 i Hallagården i Komlösa och dog 1957 i Komlösa Backgården. Han var den siste soldaten på soldattorpet nr 1185 Gladhagen eller Kronoberg under Komlösa Gunnagården men bodde också på Högagärde, Komlösa Gunnagården. Han var gift två gånger, första gången med Johanna Charlotta Quick f 1858 och död 1907 i Fristad och andra gången med Hildur Maria Andersson f 1882 i Fristad och död 1935. I det första äktenskapet föddes två söner, och en av dessa, Erik Lindgren, var Bengts far. År 1908 flyttade familjen Lindgren till hustrun Hildurs föräldrahem Komlösa Backgården. Där föddes sex barn.

Björmad

Sonen Erik Lindgren gifte sig med Mathilda Johansson f 1894 i Gingri.
Hennes far Frans Oskar Johansson och modern Charlotta Svensdotter hade köpt torpet 1911. Erik och Mathilda köpte Björmad år 1923 och där föddes Bengt år 1929. Han hade fyra syskon och en syster är fortfarande i livet. Björmad var ett torp under Längjum Storegården och hade börjat odlas upp i mitten av 1800-talet. Namnet Björmad fick det efter den mad som sträcker sig från nuvarande Prästskogsvägen och in på torpet Björmad. Området vad vattensjukt och troligen uppdämt av bäver. Bjur och Björ är ett vanligt namn på vattensjuka områden. År 1898 ombildades Björmad till fastighet med 13/200 mantal. Även namnet på gården

Sik som ligger i närheten betyder sankmark, och området för stationssamhället kallades förr Sumperna eller Sumpestan. Där ville ingen bo.

Barndom och arbetsliv

Bengt Lindgren växte upp på Björmad, ett litet jordbruk som med arrenderad mark födde fem kor. Som på många andra torp och småbruk fanns det inte mycket pengar, men det var alltid mat på bordet. Kanske kunde man få en femöring eller tioöring när det i skolan skulle sparas i spargrisen och barnen fick läsa i Lyckoslanten om Spara och Slösa. Skogen och omgivningarna vid Rötebäcken eller Sikabäcken var härliga lekplatser för en barnaskara. I Larkadammen vid Lundsbo kunde man fiska laxöring. Rötebäcken och torpnamnet Röterna kan möjligen ha med rötning av lin att göra. Det var en lång procedur att ta vara på linet så att det kunde göras tyg och kläder av det.

Bengt fick börja arbeta 1944, när han var 15 år. Han blev anställd på Femoverken, som byggdes upp av Erik Nilsson av den kända Pettersson-släkten i Fristad. Hans farfar C.P. Pettersson från Komlösa byggde ett av de första husen i stationssamhället, Gästgivaregården, på 1860-talet och fick under sina tre äktenskap 19 barn. Många ättlingar blev kända köpmän och affärsmän i Fristad, kanske går Komlösa-anorna ihop? Bengt Lindgren var med och byggde de första fabrikslokalerna. När man grävde grunden kom man på ren sjösand. Fabriken byggdes sedan till vid flera tillfällen.

Bengt arbetade på Femoverken i 38 år. När Femoverken såldes till Tour & Andersson i Annelund följde Bengt Lindgren med och fortsatte arbeta där fram till sin pensionering. Han var där senast i julas, då pensionärerna bjöds in, och han konstaterade, att fabriken blomstrar, nu med en engelsk ägare. Den nya koncernen har 17.000 anställda. Då Bengt arbetade där, fanns det 450 kollektivanställda. Bengt har alltid varit fackligt aktiv och var med i förhandlingsdelegationen i Verkstadsklubben under en tid. Man tillverkar bl a VVS-armatur och kranar.

Många intressen

Bengt Lindgren har alltid varit intresserad av många olika saker och velat skaffa sig mer kunskap. Det fanns inga pengar för att studera och läsa vidare och utbilda sig, men Bengt har förkovrat sig på många sätt. Han läste kurser i maskinritning på Hermods och läste till C-behörighet som elektriker på NKI i Stockholm. Han var med i ABF i 25 år och mycket aktiv när det gällde att starta studiecirklar i Fristad. Ett tag fanns det omkring 100 studiecirklar samtidigt. År 1962 blev han kassör i ABF och gick då en kurs i bokföring på Brevskolan. Ofta deltog han i seminarier och kurser på Viskadalens folkhögskola. I studiecirklarna kunde man läsa t ex engelska, deklaration och andra ämnen.

Bengt blev tidigt intresserad av historia, och där har han skaffat sig en betydande kunskap. Just nu läser han "När borgarna brann" av Mats Adolfsson, som handlar om vår medeltida historia, och han vet mycket om hur människor levde förr. Han är medlem av samlarklubben Skytteln och är intresserad av många samlarobjekt. Vidare har han varit aktiv inom idrotten i Fristad, bl a som fotbollsspelare i B-laget och sedan i A-laget i Fristad GoIF.

Bengt Lindgren har också varit politiskt aktiv och verksam och var med i skolstyrelsen, då Tage Alänge var ordförande i styrelsen. Han ser med glädje tillbaka på den tiden. År 1955 gifte sig Bengt med Kerstin, som dog 2002. De flyttade till Borås, för det var ont om lägenheter i Fristad. Bengt var fastighetsskötare i ett hus i Borås. Efter fem år flyttade de in i en av de nybyggda lägenheterna vid Åsboplan i Fristad. Enok Nilsson var administratör där och Erik Fredriksson var fastighetsskötare. Bengt ville, att hans parti socialdemokraterna skulle skriva en motion om avdragsrätt för hyresgäster, men så blev det inte och han lämnade politiken. Bengt Lindgren har levt och lever fortfarande ett rikt och aktivt liv. Man blir glad av att träffa honom och möta hans engagemang och positiva livssyn. Det behövs fler människor som han!

Ann-Britt Boman

Fundament till linbanan.

FLERA GENERATIONER PÅ GUNNAGÅRDEN I KOMLÖSA

Komlösa är en del av Fristad med ett eget liv och med en lång historia. Gårdarna är nu utflyttade efter laga skiftet, men i närheten av den ursprungliga byplatsen ligger några gårdar kvar, bl. a. Backgården och Gunnagården. Redan i samband med Älvsborgs lösen 1571 omtalas en Gunne i Komlösa. Genom tiderna har nog Komlösa levt sitt eget liv, ibland med mycket dramatiska händelser som mord och dråp men oftast i ett lugnt tempo. Långvariga tvister kunde också finnas trots släktband kors och tvärs. Nu finns det inte många självständiga gårdar kvar förutom ett par i Annestorp, och en ny generation med andra försörjningsmöjligheter än jordbruk har bosatt sig på flera av gårdarna.

Vi besöker en vinterdag Gunnagården i Komlösa, där en ny generation gör sig beredd att ta över. I det gråvita snödiset är framfartsvägen knappast synlig, där den ligger mitt i slättlandskapet. Vi besöker Gerd och Lennart Nilsson och deras dotter Lilian med Mikael och dottern Alicia, som blir nästa släktled på Gunnagården. Här bor flera generationer tillsammans i det gamla varsamt renoverade huset, och släktbanden är starka.

Släktporträtt och köpehandlingar.

Gerd visar den gamla kartan från laga skiftet på 1860-talet. Där är det en Gunnagård på vardera sidan av vägen, och så är det också i dag. Ett flertal äldre dokument utgörs av köpekontrakt genom tiderna.

Per Edvard Jansson eller Johansson köper år 1905 1/8 mantal Gunnagården för 4.000 kronor på offentlig auktion av sergeant J. A. Belfrage och Charlotta Ceder samt hennes man Johan Ceder. Per Edvard var gift med Gustava, som efter hans död 1917 bodde kvar på gården. Av arvskifteshandlingen framgår att arvingarna var sonen Karl Victorinus och döttrarna Alma och Hilda. Alma gifte sig med Johan Johansson i den andra Gunnagården och deras dotter Asta

Gunnagården i skymningen, februari 2013.

gifte sig med Gustav Andrén, som fortfarande bor kvar där, 92 år gammal. Systern Hilda var gift med Otto Johansson i Fristad, och de hade sonen Rolf Johansson bosatt i Strängnäs och dottern Maja gift med Bengt Arvidsson, Skoghem, son till byggmästare Arvid Andersson, som kom från Stora Självik och var son till den kände kommunalmannen och kyrkvärden Alexander Andersson. Vid arvskiftet ägde änkan Gustava Johansson 3/16 mantal och syskonen 1/16 vardera,

Per Edvards och Gustavas son Karl Victorinus övertog 1918 Gunnagården. Han var gift med Hanna, dotter till Alexander Andersson på Stora Självik. Alexander och hans hustru Emma Persdotter hade många barn, varav tre emigrerade till Amerika. Det finns kontakter med släktingarna i Amerika, men så sent som för något år sedan sökte Alexanders ättlingar via Internet kontakt med släktingar i Sverige. Karl Johansson köpte senare även 1/16 mantal av Komlösa Gunnagården ¼ mantal av Johan Fredrik Persson som 1887 erhållit 1/8 mantal kronoskatte Komlösa Gunnagården i giftorätt efter sin hustru Eva Kristina Karlsdotter. Han står som ägare till ¼ mantal Gunnagården 1885 och omtalas i en annan artikel som Bengt Lindgrens farfarsfar.

Karl Johansson och Hanna fick inga arvingar som kunde ta över gården. Hanna hade en syster Hilda som hade sonen Sven-Erik. Hon

dog när sonen var tre år gammal. Han bodde då omväxlande hos sin far, som hade en affär i Borås, och hos sin mormor och morfar på Självik. Sven-Erik Johansson blev näste ägare till gården, dit han flyttade 1952. År 1956 köpte han gården tillsammans med sin hustru Anna. I köpevillkoren ingår, att Karl Victorinus skall ha undantag på ett rum och kök på övervåningen i mangårdsbyggnaden. Anna var född i Vänga och hade där systrarna Carola, Hjördis och Lilly. Nu bor hon i Fristad, och det finns alltså fyra generationer på kvinnosidan, Anna, Gerd, Lilian och Alicia.

Gerd, Alicia och Lilian.

Nu blir Lilian, Mikael och Alicia nästa generation på Gunnagården. Lilian är lärare på hotell- och restaurangutbildningen på Almåsskolan och har gått en restaurangutbildning på Grythyttan. Det är en ny infallsvinkel i livsmedelsbranschen. I många hundra år har ju livet i Komlösa rört sig omkring produktion och framtagande av vårt dagliga bröd och den mat som är ett villkor för vår överlevnad,

Ann-Britt Boman

Hallagården.

Fristads Folkhögskola

Sommarkurser 2013 på Fristads Folkhögskola:

24 juni	Akvarell 5 dgr FULLSATT
24 juni	Betongarbeten 2 dgr (3dgr)
24 juni	Fjärilskurs för nybörjare - Dagfjärilar i Västra Götalandsreg. 5 dgr
24 juni	Kom igång med ditt skrivande 4 dgr
24 juni	Kurs i Weavepoint 3 dgr
24 juni	Möbeltapetsering 5 dgr FULLSATT
24 juni	Smyckesvävning 5 dgr
24 juni	Unik pianokurs i ett helt nytt tänk - individuellt och grupp 5 dgr
24 juni	Uttryck ditt innersta i dikt och bild! 5 dgr
4-8 aug	Akvarellmålning 5 dgr

Allmän kurs; *grund- och gymnasieskola*

Särskilda kurser; *må bättre- hälsolinje, vävning på heltid, deltid och distans, utbildning till personlig assistent, Växa-grupp. Anpassningskurser för synskadade personer.*

Konferenslokaler för små och stora grupper med fina övernattningsmöjligheter.

Uppdragsutbildningar efter önskemål.

Vandrarhem under sommaren till förmånliga priser.

Glöm inte det fina museet! För visning, kontakta skolan eller Hembygdsföreningen!

KULTURKVÄLLAR!

www.fristads.fhsk.se
exp@fristads.fhsk.se
033-23 68 00

VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN
FRISTADS FOLKHÖGSKOLA

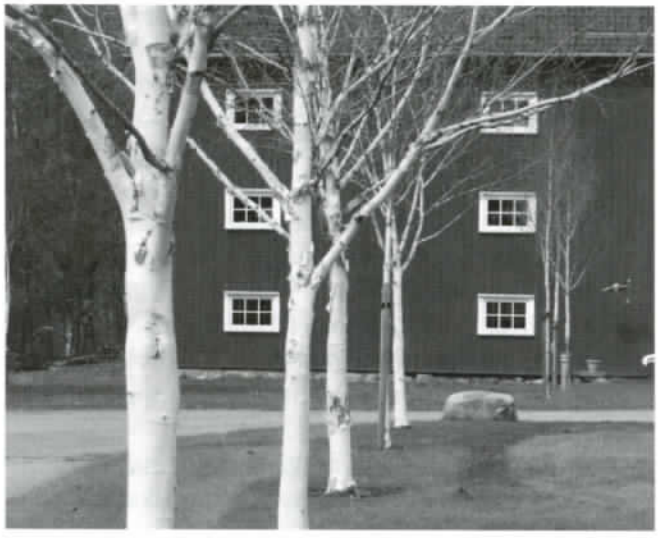

KOMLÖSA BY UNDER DOKUMENTERAD TID

Komlösa är av namnet att döma antagligen inte så gammal bygd som Tärby, Fristad och Längjum.

Den tidigaste bebyggelsen i byn borde ha skett vid Åsslätt och Annestorp där det finns s.k. lädrumliner, en ås i inlandsisens riktning från berget. Det var lättbrukad jord, med varmt läge och inte torkkänslig så de användes till de första jordbruken. Vid övre Gunnagården och övre Hallagården finns en s k stötsidedrumlin som också användes tidigt till jordbruk.

Vid Åsslätt finns gravfält och bronsåldersröse.

Komlösa kulturcentrum, Vagnshistoriska muséet.

Lösfynd av stenyxa och flinta. Ett förkristet gravfält finns vid Lindekullen (Svensgården).Där skall också finnas en offerkälla och vid Storskiftet 1786 fanns det en åker som kallades Källåkern. Vid Annestorp finns stenåldersgravar och bronsåldersrösen. Lösfynd av flintyxa och bronsyxa. En åker på Östergården kallas vid Storskiftet för "Guldfyrken". Där har gjorts ett guldfynd i ett stenröse, vilket finns antecknat i Borås Tidning.

Kumblösa nämnes första gången 1382. Namnet påstås betyda "gravvårdsängen" eller "ängen med minnesmärken". År 1545 fanns det åtta gårdar i Komlösa By. Annestorp (Anundstorp 1545) var ett särskilt hemman. Åsslätt och Självik (som var ett frälsenybygge från 1546) hörde ej heller till Komlösa By.
Kronohemman Skrivaregården, ½ mtl. Den andra halvan av mantalet var kronoskatte.Kyrkohemman: Åsslätt, efter reformationen Länsmansboställe ägt av Kronan, Domänverket. Skattehemman: Annestorp, Östergården och Gunnagården. Skatt till kronan. Frälsehemman: Pellagården, Svensgården, Hallagården, Backa, Nygården och Självik. Det kunde vara förläningar till frälset, eller köp av frälset. Skatt till jordägaren.

Nygården nämndes första gången 1685 och hade bildats av ägor från Självik, Åsslätt, Gunnagården, Backa och Hallagården. Varför Nygården bildades av delar från andra gårdar finns inte dokumenterat. Det måste ha skett efter 1566 eftersom Självik är med. Anledningen till att dessa fem gårdar bildade en ny gård vore intressant att veta, liksom vem som bekostade byggnaderna.

Innan Storskiftet som skedde 1784 var ägorna splittrade. En del av ängsmarken hade varit delad i solskifte - gårdens skifte i ängen hade samma läge som gården hade i byn. Det fanns inga kartor eller något skrivet och bytte gården ägare eller åbo så visste den nye var hans äng låg. Detta skifte måste ha skett före 1566 för Självik har ingen del där. De mindre åkrarna var inte delade utan hade årsbyte mellan två brukare.

Det var ett stort ingrepp som gjordes vid Storskiftet. Med en linjal så delades små åkrar mellan två ägare. Att detta kunde ske berodde dels på en radikal lantmätare, men mest berodde det på att det fanns sex frälsegårdar med åbor som ingen talan hade.

Vid Storskiftet skedde inga utflyttningar av gårdar, men varje gårds ägor skulle ha anslutning till gårdens tomt. Om man inte hade fritt tillträde till sina ägor kallades det för "botäppa" och kunde förorsaka tvister och därför var lantmätaren noga med att det inte blev "botäppa".

Det var först vid Laga Skiftet på senare delen av 1800-talet som gårdarna flyttades isär. Backa, Nygården, en av Hallagårdarna och en av Gunnagårdarna ligger kvar på de ursprungliga platserna. Åsslätt och Självik ligger kvar på sina gamla skiften, liksom en av Svensgårdarna och Pellagården.

Efter Laga Skiftet avsöndrades från Gunnagården: Mantalsatta gårdarna Kinnekulle, Källeberg, Lyckorna och Enelund. Från Nygården: Mantalsatta Slintehall. Från Backa: Mantalsatta Perssons i Backa. Ovanligt nog med samma namn som stamfastigheten.
Lägenheten Stockhult.

Vid skiftet fanns det flera skvaltkvarnar i bäcken från Bymossen som antagligen dämdes upp innan kvarnarna skulle användas och sedan kunde alla använda samma vatten när kvarnarna var igång.

Det fanns inga dagsverkstorp i Komlösa, de flesta gårdarna var små och hade egen arbetskraft, men det fanns ca 35 andra torp. De flesta var förpantningstorp på 49 år. Andra innehavare, i många fall hantverkare, betalade arrende men kunde

också göra dagsverken mot betalning vid skörden och vid t ex odlingar,

I nordöstra delen av socknen, kallat Lasseskog, fanns två torp som var upptagna när skogen var kronoskog, så kallade kronotorp, skatt till Kronan. Det ena var Rörshult, i ett område med hackerör, Det andra var Sjööna och där är antecknat en stenåldersboplats, vilket verkar troligt, på en udde i en fiskrik sjö.

När socknen tilldömdes skogen blev de två sockenhemman och de lade skatt till socknen. De friköptes sedan och fick mantal. När skogen tillhörde Kronan fick man begära tillstånd av Kronan för att taga upp ett torp, men när det sedan blev sockenskog var det sockenmännen som gav tillstånd.

När skogen år 1802 blev tilldelad enskilda ägare kunde de göra upp ett avtal med vem de ville. Det blev oftast ett förpantningsavtal på 49 år, där den nye torparen överlämnade en summa kontanter, som ett lån med torpet som pant. Summan berodde på storleken, läget och jordens beskaffenhet.

Efter 49 år kunde jordägaren kräva jorden tillbaka men då skulle han lösa in husen, om det var torparen som byggt dem och ersätta torparen för de odlingar som var gjorda. Torpet var ofta placerat långt från gården för att inte göra intrång på betesmarker och var inte attraktivt för gårdsägaren. Torpepoken började redan i början på 1800-talet men ökade när vargen var utrotad vid 1860-talet och de flesta torp försvann efter sekelskiftet när industrin började söka arbetskraft.

Korsväga, (26/3 1870): Till sockenmännens kännedom hade kommit att en utfattig familj från Borgstena inflyttat hos Petter Larsson på Korsväga under ¼ mtl Annestorp, vilken familj inom kort tid troligen kommer socknens fattigvård till last. Stämman beslutade att om ej Borgstena socknens fattigvårdsstyrelse förbinder sig svara för ev. uppstående fattighjälp, familjen genast förvisas till Borgstena. Att gå i författning härom utsågs A. Lengberg, Asklanda.

Vad nytt under solen!

I Komlösa fanns 6 st soldattorp och de låg från början alldeles utanför inägogränsen till den gård som var rotehemman. (I Fristad fanns 12 soldattorp och 2 ryttaretorp.) I socknen fanns utanför Indelningsverket ett säteri, (Påtorp), ett länsmansboställe (Åsslätt), ett kaptensställe (Rölle), ett fanjunkareboställe (Storegården), ett fältväbelboställe (Ö Lundagården) och tre kyrkohemman, Prästgården, Mölarp och V Lundagården.

När sockenskogen skiftades mellan hemmanen flyttades soldattorpen ut till rotegårdens skogsskifte, alla utom Svensgårdens och Gunnagårdens soldattorp som redan låg på gårdens ägor. Hallagårdens soldattorp flyttades till deras utskifte söder om Skogsgården och blev granne med Sibbarps soldattorp Dartås. Hallagårdens soldattorp kom att kallas för Lekåsen, efter soldat Lek som bodde där i mitten av 1800-talet. Övriga soldattorp fick också namn efter gården eller knekten. Östäng efter Östergården, nu Lodes, Annestorp, Stafhagen efter knekten Staf, Gunnagården, Gladhagen efter knekten Glad (nu Kroneberg), Svensgården, Lodåsen efter knekten Lod (nu Svanåsen), Skrivaregården, Kvickes efter soldat Kvick (nu Krokstorp).

Vid delningen av sockenskogen fick Komlösa sin utskog, dels i Norra och Södra Öreskog och dels i Lassekog. Marken runt byn bestod av ljungmarker, bergknallar och mossar med låg bonitet varför hemmanen i Komlösa fick stora hemskiften. Vid skiftet skulle varje mantal ha 53 tunnland efter graderingen av skogen. Rölle med tät skog i Södra Öreskog fick 53 tunnland. Skrivaregården med mycket kalmark, bergknallar och mossar mellan Kärrasjön och Lantmossen fick 309 tunnland.

Från 1916 och fem år framåt var det torvbrytning i stor skala på Lantmossen med linbana till Fristad (se Fristadsbygden 1996). Under andra världskriget var det också brytning fast i mindre skala.

På Svensgården hade Thorsten Andreasson växthus och frilandsodling av blommor och grönsaker som gav säsongsarbete. Brodern Gerhard som bodde på Fågelsången (Komlösa nedlagda skola 1949, se Fristadsbygden 1985) hade också ett mindre växthus och var stor odlare av kål. Han hade även blommor och grönsaker, senare stora jordgubbsodlingar. Det gav arbete på sommaren till ungdomar i Komlösa. Den tredje brodern Folke tog namnet Ljungfors och flyttade till Ljung, där han startade handelsträdgård.

På 1920-talet fram till 1962 fanns det en handelsbod i ett hus som var flyttat från Lantmossen till Svensgården. På den tiden gällde gångavstånd till handelsbod, skola och missionshus.

Landsbygdens utveckling under förra seklet

Komlösa avviker från den övriga bygden. De

flesta av barnen stannade hemma för det var självhushållning och det fanns inga andra arbetstillfällen. Det stenröjdes och dikades mycket och det fanns stora ängsmarker och de behövdes i driften och för förädling av mjölken. Leverans till mejerier och slakterier började inte förrän på 1930-taket, innan dess hade de fått åka till staden med sina produkter.
Föräldrarna sålde inte utan det blev dödsbo, det var i regel många barn och de var inte vana att ha skulder. Ingen var beredd att lösa ut sina syskon som då var i medelåldern, och som sedan fortsatte att bruka gården på det gamla sättet.
Det fanns på de första decennierna på 1900-talet en viss motvilja mot att släppa in utomstående (icke bönder) i familjen. En del gårdar förändrades i takt med tiden, men många av de syskonägda fick mer eller mindre förfalla. När det sedan blev auktion var det efter minst två generationer.

När folk som gjorde dagsverken försvann så ökade mekaniseringen. Tröskverk drivna av häst eller oxar fanns, men nu kom slåttermaskinen.

"Den ene grannen efter den andre köpte slåttermaskin, men Far tyckte inte om nymodigheter så han gick med lien från tidig morgon till sena kvällen. En morgon spände han för hästen och for iväg utan att säga något. När han kom hem på eftermiddagen hade han en slåttermaskin på vagnen. När han spände ifrån hästen sa han bara: "Nu lell"."

Mekaniseringen fortsatte med hästdragna maskiner, såmaskin, hästräfsa, hövändare, självbindare som band kärvarna med garn och ersatte skördeaggregatet på slåttermaskinen, som lagt säden i högar, där sedan kärvarna fick bindas för hand. Runt 1950 kom de första traktorerna med hydraulburna redskap, tvåskäriga plogar och breda fjäderharvar. En del hästredskap kunde användas efter traktorn, bl a självbindaren.

Höet torkades på backen för att sedan läggas ihop i stackar, ortens benämning var kuvar. När stålträden kom blev det vanligt att hässja höet och det räknades som en arbetskrävande men säker metod. På 60-talet kom det ännu en ny metod som skulle vara rationellare. Höet fick ligga på marken tills det var halvtorrt, sedan kördes det in och lades över en kanal med en fläkt som pressade luft genom höet. Många tyckte att fläktljudet var ett störande element ända tills de skaffat en egen fläkt. Än idag träffar man på nostalgiska människor som säger: «Tänk förr när bönderna satte igång sina fläktar, då visste man att det var sommar."

Ett annat sätt var att lägga in det otorkat, det slogs med slaghack och lades in i torn- eller plansilo. Nu är det ännu rationellare, man rullar ihop det och sveper om plast och kan köra hem det när man får tid. Många retar sig på att det används så stora och nya traktorer, men det är en trygghetsfaktor, man vet vad räntorna kostar, men reparationer och stillestånd kan kosta vad som helst och man är väderberoende.

Spannmålsskörden har också rationaliserats, det började med att man lejde in en tröska från någon maskinhållare och kunde få vänta i månader. När det började komma begagnat så köptes sådan, först bogserade men sedan självgående. Det kunde vara flera i byn som hade tröskor på grund av att man var beroende av väderleken.

Torpen som försvann betades om tillfälle gavs, det finns inte många klövdjur kvar så nu kommer skogen objuden. På en del torp finns det redan grovskog.

Rätt eller fel
Den unge mannen som tränade till Vasaloppet sprang över ödetorpets åker där det nu växte grovskog. Mitt i grovskogen fanns en lång, bred och väl lagd stenmur. När den unge mannen såg stenmuren tänkte han: Vilket slit till ingen nytta!

Den gamle mannen som gjort den långa, breda och väl lagda stenmuren där det nu växte grovskog, han satt i sin himmel och såg på Vasaloppet. Den gamle mannen tänkte: Tocket slit te inga nötta.

Runt 50- talet kom något som kallades för Flykten från landsbygden. Ungdomen flyttade till tätorter där det fanns arbete och de bosatte sig där. Det fanns många gårdar i Komlösa där flera ogifta syskon var ägare och som var födda mellan 1885 och 1910 och de påverkades inte av utflyttningen,

Lyckorna 2 män 1 kvinna, Källeberg 1 man 2 kvinnor, Slintehall 1 man 1 kvinna, Svensgården (Svärdes) 2 män 2 kvinnor, Hallagården 2 män 1 kvinna, Krunerna 2 män 1 kvinna, Skrivaregården 1 man 1 kvinna, Pellagården 2 män 1 kvinna och Östergården (Ignells) 2 män 1 kvinna. Levin Emanuelsson Annestorp hade fem barn, tre stannade hemma och två flyttade hemifrån. Den ene var Sven Emanuelsson, Alphyddan, som var med om att starta Fristad Bygg ihop med Helge Hermansson. En annan känd Fristadsbo från Komlösa var Erik "Pellarn" Andersson som hade cykelverkstad och affär med försäljning av cyklar,

sportartiklar, radio och till sist även TV. Det finns ingen släktgård kvar äldre än två generationer, undantag Perssons i Backa som ägs av fjärde generationen. Två av Gunnagårdarna har också varit i släkten i flera generationer.

År 1959 började en stor förändring i byn, Lantbruksnämnden köpte in 12 fastigheter, det året Björkhult och en av Östergårdarna, Svärdes i Svensgården och Backa. 1964 köptes bägge Hallagårdarna och samma år köptes Kinnekulle, Slintehall, Pellagården, två av Skrivaregårdarna och den andra Östergården. Pellagården, en av Östergårdarna och två Skrivaregårdarna delades till två gårdar i Annestorp, Gösta Nilsson och Håkan Augustsson. Skrivaregården som i dag ägs och brukas ihop med Enar Nilssons gård Självik fick också en del areal.

Modell av linbanans slutstation och stationssamhället.

Olle Johansson köpte först Åsslätt av Domänverket och sedan en av Svensgårdarna, bägge Hallagårdarna och Backa. Han byggde ny ladugård på Åsslätt och eftersom räntorna var höga, 15-16 %, gjorde han konkurs. Efter konkursen gick de uppräknade gårdarna, utom Åsslätt, till Rune Persson Backa som innan dess hade köpt Kinnekulle och Slintehall. Tommy Källmark har senare köpt Nygården som brukas ihop med Backa.

Före 1959 fanns det 25 mjölkleverantörer i Komlösa. Idag 2013 är det 2 st och de kommer att minska. Det finns en fårbesättning och ett antal hästar. Gerhard Andreasson som ägde Komlösa nedlagda skola, köpte Åsslätt av Lantbruksnämnden som övertagit gården efter konkursen. Den större Gunnagården köptes först av Sten Björkman som också arrenderade ladugården på Åsslätt som avstyckats av Lantbruksnämnden. Gerhard köpte senare även Gunnagården och ladugården på Åsslätt. Nu äger Gerhards son Kjell Fågelsången och båda gårdarna och skogen på Svensgården, Gerhards föräldrahem. Gerhards andre son Ingvar (Lövås blommor) äger sin morfars gård Lilla Självik. Den areal som hör till gården Backa brukas av AB Tåbacken i Tärby. Boninghusen och ekonomibyggnaderna på de gårdar som Lantbruksnämnden köpte, styckades av och såldes som åretruntbostäder.

Komlösa låg något isolerat och många giftermål skedde inom byn, till och med syskonbyte. De sade själva att vilket kalas i byn de gick på så var det samma personer. Det skapades ett uttryck i bygden att det fanns tre sorters folk i Fristad, manfolk, kvinnfolk och Komlösabor.

Men det har verkligen ändrats, för i och med "Gröna vågen" på 70-talet så kom det nya människor, en del verkligt kreativa, som har förändrat byn. Det förekom en del konflikter i början på grund av kultur- och generationsmotsättningar men de har försvunnit genom naturlig avgång.

Sten Björkman köpte det Backa som ligger i byn med ladugården och en stor tomt. Han har sedan ökat ut med boningshuset och ladugården på Nygården. På Backa finns stora nya lokaler där Vagnshistoriska Museet har sina samlingar. Där finns också en modell av linbanan från Lantmossen och maskiner som använts på mossen. Museet är öppet för besök och då finns det även kaffeservering.

På kartan från före Storskiftet 1784 ser man hur ägorna och åkrarna sett ut. Då förstår man hur arbetskrävande jordbruket var. Det som inte är åker på kartan är äng som slogs med lie. Det som är innanför gärdsgården runt byn, fredsgärdsgården, var inägor och det betades inte innan allt var bärgat på hösten. På yttre sidan av gärdsgården var utmarken som var byns gemensamma betesmark. Flera gårdar kunde ha samma fägata som slutade med en avsmalning, den så kallade Tån. Även utan karta påminde den om en tå. Då korna under århundraden gödslat där var jorden näringsrik. Ofta byggdes backstugor (stugor utan egen jord) där. Svensgårdens första soldattorp låg på deras tå.

De små åkrarna brukades med oxar och årder. På den tiden var stenen Bondens vän. Nederbörden hamnade vid sidan om stenen till jord som behövde den. Stenen magasinerade värme till natten. Runt stenen fick man använda spade eller hacka och efter sådden som skedde för hand så fick barnen sopa stenarna. En äldre person talade om att det var så tätt med jordfasta stenar, att det gick att gå på dem tvärs över åkern.

När plogen kom blev stenarna ett hinder och det blev början till nyodling. Alla de stenmurar som finns är gjorda med manuellt arbete. Alltifrån

sprängning och upptagning till bortkörning och uppläggning av stenmuren. Det var en konst att lägga en stenmur så att den blev frostsäker och inte rasade. På den tiden var det ett skapande arbete, och det fanns ett uttryck: Att arbetet adlar mannen. I dagens kunskapssamhälle hade det arbetet inte haft något värde.

Nu är det ett vackert landskap med väl lagda stenmurar och stora stenröjda åkrar där det med maskiner kan bedrivas ett rationellt brukande .

Yngste pojken i en syskonskara på 16, berättade att på kvällen gick Far och Mor och katten bort för att se vad far hade odlat under dagen och de hade naturens dofter och ljud omkring sig. Min sagesman var ironisk när han tyckte att nu åker de bil med hög musik till ett gym och betalar stora pengar för att bli starka.

Framtiden är oviss för jordbruket i skogsbygderna, EU:s kostnadsersättning för att producera billigt livsmedel minskar och det krävs stora enheter med bra arrondering och korta avstånd, något som inte går att få i våra bygder. De större åkrarna kommer att brukas men hagmarkerna kommer att växa igen. Det är just hagmarker som vi förknippar med den svenska försommarens grönska.

Kulturmiljölagens Portalparagraf tagen 1988 när den tidens paroll var "Hela Sverige skall leva" lyder: "Det är en nationell angelägenhet att skydda och bevara vår kulturmiljö. Ansvaret för detta delas av alla". **Men allas ansvar är ingens ansvar.** Inte ens Hembygdsrörelsen talar om den.

Karlfeldt:
Den som hejdar växtens fart, och lägger jord igen begår en synd av större art, än den som dräper män.

Under arbetsveckan är Komlösabyn ganska folktom om man jämför med tiden före Flykten från landsbygden och försäljningen till Lantbruksnämnden. Förr var grannarna djurvana och man kunde få hjälp med djuren vid behov. Nu har grannen kofobi. De går inte in i en hage med kor men de vill gärna ha varg och de visar en ofattbar cynism mot dem som har tamdjur och som hävdar att vargen har aldrig och kommer aldrig att accepteras i bondens landskap.
En sak är märkbart bättre, de har tid att sköta sin närmiljö om de är intresserade av att göra det.

Från min barndom minns jag "luffare" = arbetssökande som kom in. De fick alltid smörgås och var de trevliga och rena kunde de också få mat. Skulle de ligga över en natt så fick de ligga i ladugården men de fick lämna ifån sig tändstickorna.

Jag blev så förvånad när jag kom till stan och i de finare husen med dörrar i massiv ek så fanns en skylt av mässing med texten: "Bettleri förbjuden." Jag visste inte ens vad ordet betydde.

Närheten människa mot människa var påtaglig förr, åtminstone på landet.

Om man hade kunnat gå tillbaka 250 år i tiden och fått uppleva en dag i juli med slåtter på den ängen som var solskiftad hade det varit annorlunda än idag. Det hade funnits människor ifrån 7-8 gårdar, många kanske i tre generationer, där alla även gamla och barn hjälpte till efter förmåga. De flesta var släkt, så det var säkert skratt och glam. På den tiden var det solen som bestämde arbetstidens längd varför den gamle drängen efter jul sa med en suck "Nu blir dagarna bara längre och längre".

Flyttar man till nutiden igen med samma antal människor som på ängen så får man se folk med nollställda ansikten som går och pratar för sig själva. Isynnerhet de med handsfree skulle av dåtidens folk blivit klassade som byfånar.
Närheten människa mot människa var större förr, åtminstone på landet.

Dåtidens ungdom i arbete och i ledighet.
Vi hade kört hö hela dagen, jag lastade och hon stod på lasset och tog emot.
Jag såg henne underifrån, det kändes fint men ändå oskyldigt.
Efter kvällsmaten frågade hon om vi skulle gå ner till sjön.
Ja det kan vi väl göra, svarade jag,
Gå du före, sade hon, jag kommer sen, jag måste mjölka först.
Jag gick ner till sjön och efter en stund kom hon och satte sig jämte mej,
Nöckar du snus?, frågade hon.
Nä dä har ja aldrig gjort, svarade jag.
Bränvin då? Nä ja tycker inte om bränvin.
Har du kösst nåra töser? Nä, inte dä häller.
Då skall ja lära dej. Och det gjorde hon!

Gunnar Gustafsson Ledsgården.

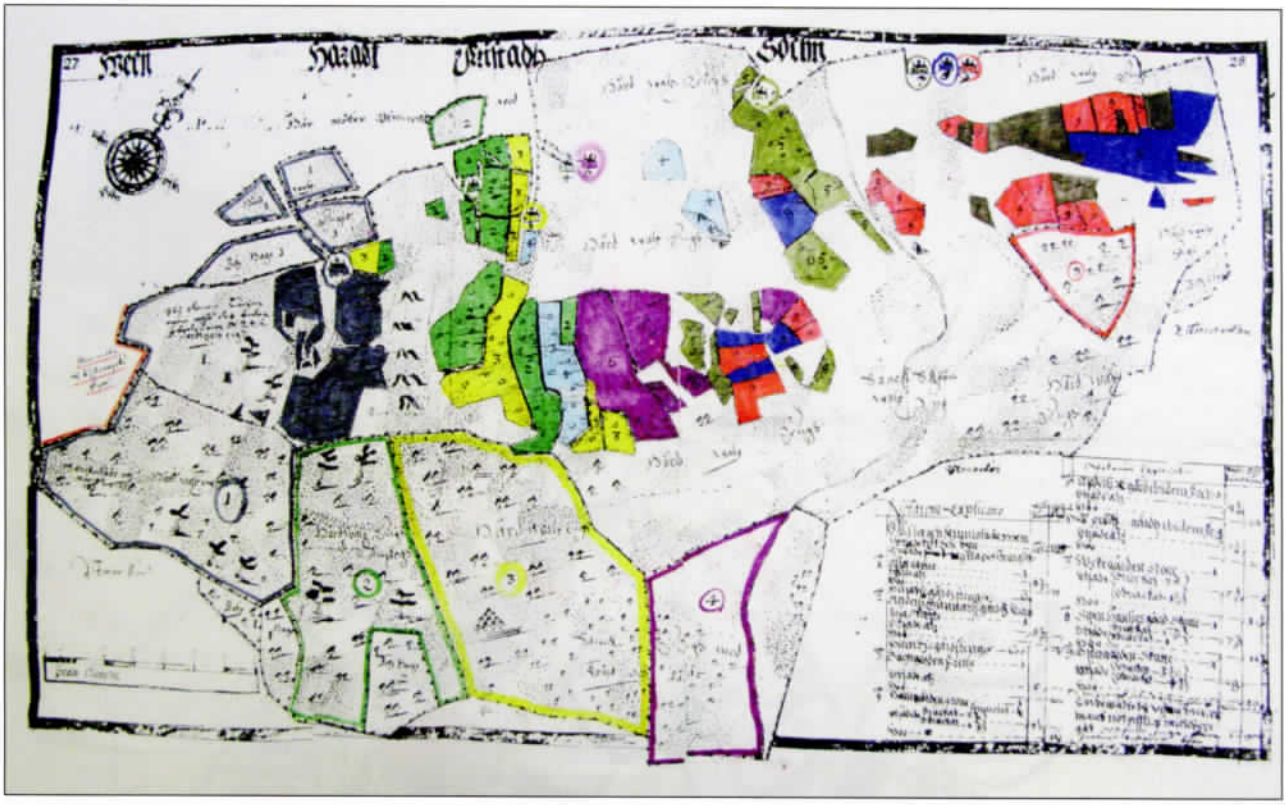

Komlösas ägor på 1600-talet.

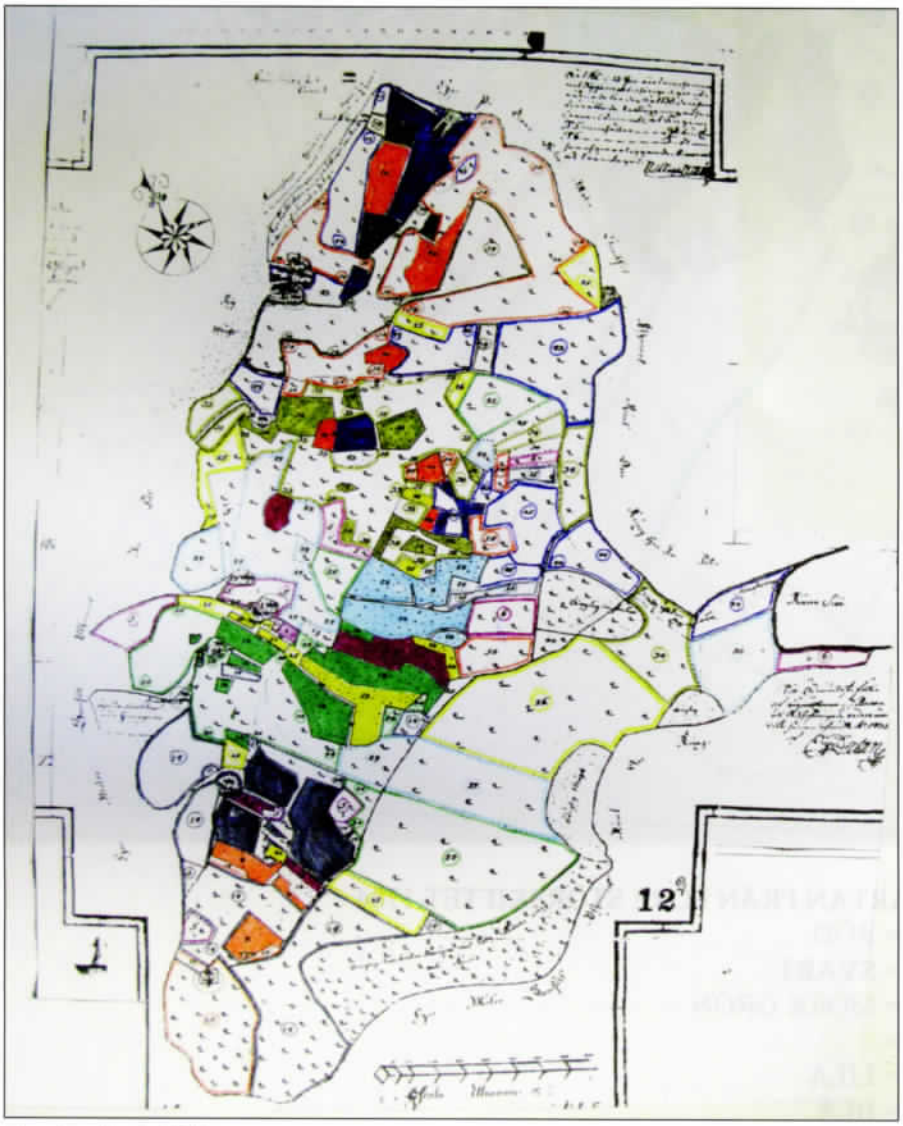

Komlösa by år 1740.

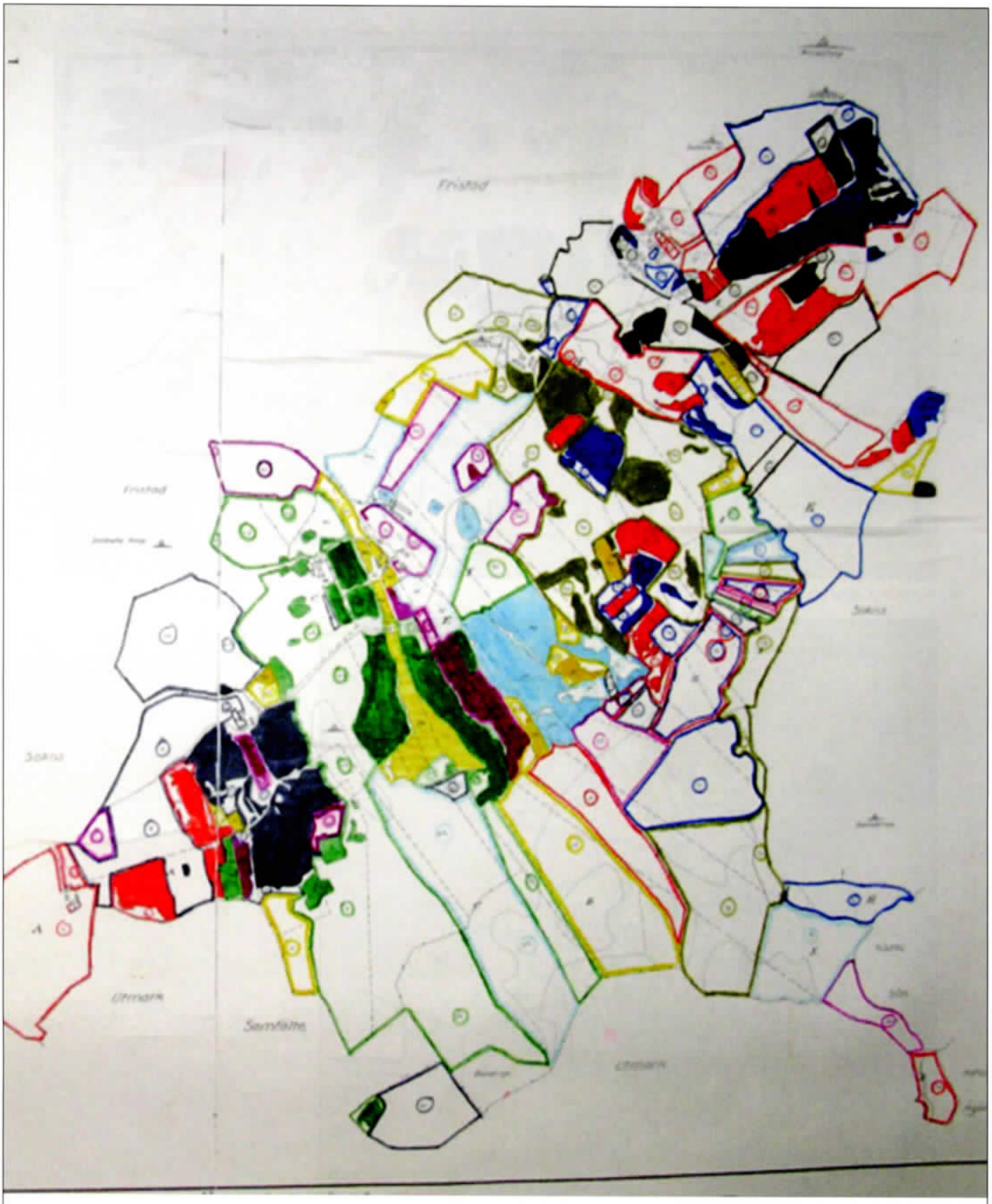

KARTAN FRÅN FÖRE STORSKIFTET 1784

SJÄLLVIK	= RÖD
ÅSLÄTT	= SVART
GUNNAGÅRDEN	= MÖRK GRÖN
BACKA	= GUL
NYGÅRD	= LILA
HALLAGÅRDEN	= BLÅ
SVENSGÅRDEN	= MOSSGRÖN

Före storskiftet 1784.

Efter storskiftet 1784.

TÄNKVÄRT OCH VACKERT

Poesi
är det
som blir kvar
när det
överflödiga
sållats bort

Bengt Wiktorsson

Bengt och Gertrud.

Så här tänker Bengt:
"Att skriva en dikt är att förmedla något som gjort intryck och arkiverats i ens inre; som naturupplevelser, minnen från barndomen eller hembygden, men också möten med människor och tankar kring existentiella frågor. En dikt kan ha sitt ursprung i oro och ångest men också i kärlekens vind, som drar förbi.

Jag skriver nästan aldrig på rim, vilket tidigare var ett krav. Att använda så få ord som möjligt och få läsaren att tänka till är ett mål. Bäst skriver man i sällskap med tystnaden och när man befinner sig i rätt stämning. Det är ett vågspel att publicera sina alster. Vad ska folk säga? Ibland har någon ringt om en dikt och någon annan har berättat att dikten sitter på kylskåpet. Visst blir man glad då!

Under sitt liv upplever man så mycket längs vägen och möter så många människor. Jag har försökt spara det bästa i mitt inre. Det finns så mycket att skriva om, men det tar tid att formulera en dikt, att sortera tankarna och intrycken. Jag tillhör nog den kategorin människor som finner glädje i "det lilla". Ett leende från en medmänniska, en fjäril på åkerrenen eller en blomma på dikeskanten kan förgylla min dag.

Bengt Wiktorsson har medverkat i flera antologier, tidskrifter och i radio.

Ett axplock:

Boråsbygdens lyriker 1990-2003. Riksomfattande poesitävlingar Ur svenska hjärtans djup 1994. Svenska folket hade insänt 42.000 dikter. Av dessa utvaldes 500 alster.
Nästa antologi utkom 1997 under titeln Vem bryr sig? om värderingar, etik och moral. Det kom in 25.000 dikter varav 500 utvaldes.
Antologin 200 om 2000 utkom 1999 inför millennieskiftet år 2000. Av de 4.000 insända dikterna utvaldes 200 för publicering.
Till Expressens tävling kom 9.000 dikter, varav 200 publicerades, tre av dem av Bengt Wiktorsson.

Samtal med Gertrud:
Redan som liten tyckte Gertrud att det var roligt att teckna och måla. Hon har åtskilliga teckningar och målningar som hennes far gjort och som hon tycker är skickligt utförda, men inga minnesbilder av att ha sett honom i aktion. Gertrud har ärvt en talang, som hon arbetat med och utvecklat. Gertrud har målat i olja, men på allvar fastnat för akvarellen. Under flera terminer deltog Gertrud i Inger Wiehls kvällskurser i akvarellmåleri i Espered.

Bland Penseldragarna kunde man hitta inspiration och deltagarna var många under den tid som Anna-Lisa Edvinsson fanns i gruppen som en sammanhållande länk. Gertrud har också deltagit i sommarkurser i Frankrike ett par gånger.

Att vara akvarellist och komma till Gerlesborg i Bohuslän måste vara otroligt givande. Skolan grundades 1944 av Arne Isaksson, som var en av Sveriges bästa akvarellister, professor och en välkänd pedagog. Västsvenska målares verk skiljer sig från dem som kommer från andra delar av landet, berättar Gertrud. Kan det vara Isakssons flödande teknik, som utgör skillnaden?

När Bengt har valt dikter, gäller det för Gertrud att läsa dem gång på gång och sen hitta sin kreativitet. I allmänhet blir det en bild till varje dikt, men någon gång kan bilderna omfatta två

dikter. Det känner sig Gertrud nöjd med.

Vad i övrigt gläder Gertrud sig åt i sitt skapande? För det första att kunna beröra, att förmedla en känsla. Att någon vill köpa en tavla är ett bevis för att budskapet nått fram.

Att komma med på Höstsalongen på Borås Konstmuseum är naturligtvis en framgång som gläder. Gertrud avbildar inte gröna ängar, blå himmel med gul sol, men gärna ett disigt lite öde landskap kanske med en lada. Man måste inte måla det redan vackra.

Wiviann Bergsten

Fristad
Fasad & Bläster
0705-13 63 09

VÅRA TJÄNSTER

- Blästring
- Murning
- Stationär blästring, industrilackering
- Kakel och plattsättning
- Fasadrenovering
- Egna byggnadsställningar

Kontakta oss
Tärnavägen 18, Fristad • *www.fristadfasad.se*

Ingenjörsfirma
Åke Brunnegård
Stora Vägen 31
513 33 FRISTAD, SWEDEN
Telefon 033-26 01 55
Produktritningar

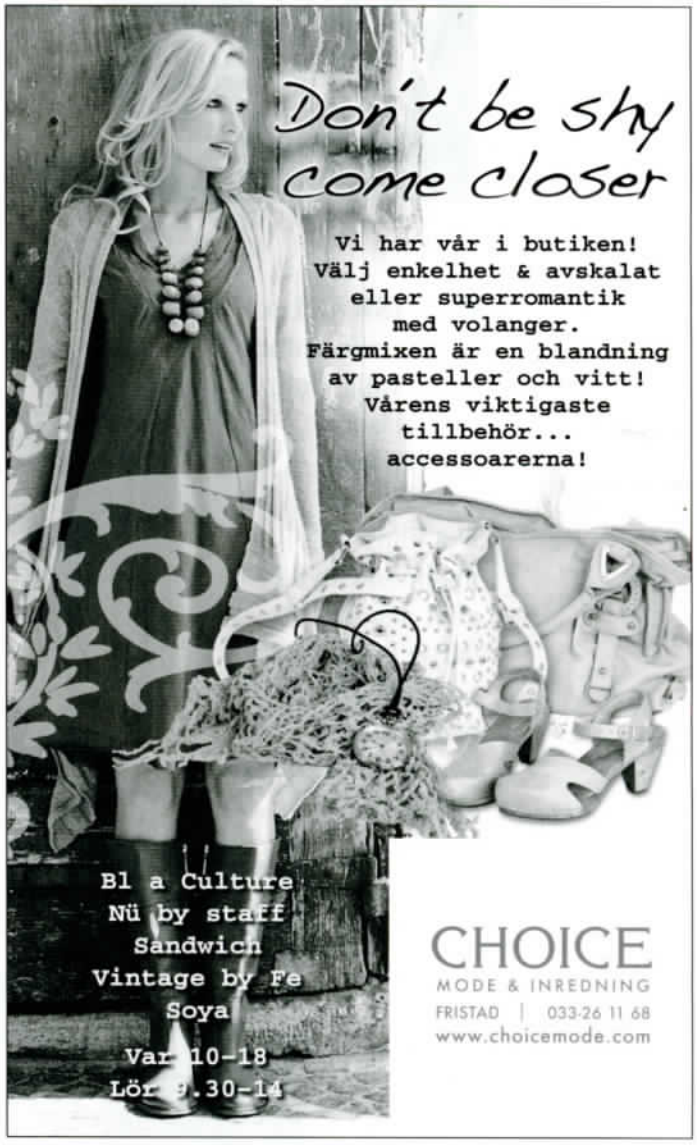

Fristads Glasmästeri & Inramningsverkstad
Stora vägen 16 b, Fristad
Ove Andersson
tel & fax 033-26 15 70, Mobiltfn 0705-26 15 26
GLASMÄSTERI
Spec. blyglas

DIKTER AV
BENGT WIKTORSSON

DE OTILLGÄNGLIGA
Självupptagna
ser sämre
än andra
lyssnar inte
på tilltal

De är otillgängliga
i sina djupa grottor

DEN ISKALLA VINDEN
Ingen undkommer
den iskalla vind
som blåser
över världen

Det finns
inget vindskydd
eller någon plats
där vi kan söka lä
- den drar in
och pinar oss
i varje litet skrymsle
av vår själ

LIVETS TIDTABELL
I livets tidtabell
finns inga
tidsangivelser
för den sista resan

Ingen behöver
oroa sig
det finns alltid
en plats ledig
när sista tåget går

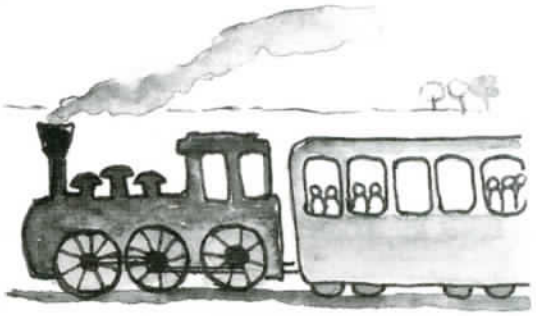

KRAFTEN I UNIVERSUM
I de stunder
jag belägras
av ett
oupplösligt mörker
vrider jag
på strömbrytaren
till den osynliga kraften
i Universum
och då tänds
återigen
alla ljusen

AUGUSTI
Daggen
dröjer kvar
i gräset
- glittrar
i morgonsolen
Sädesfälten
vajar för vinden
- fyller sina ax
Ljuset
tvingas till reträtt
- skymningen
överraskar oss
allt tidigare

Årets sommar
lämnar snart över
stafettpinnen
till hösten

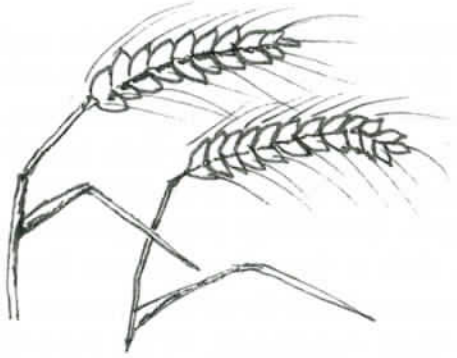

SINNESRO
Det är i sällskap
med andligheten
på stubben i skogen
vid blomsterängen
eller vid insjöns strand
i solnedgången
jag samlar krafter
och får sinnesro

EN KATTHISTORIA I REPRIS
Jag drömde härom natten
om den stora svarta katten
som satt därhemma vid vår brunn
med en liten fågel i sin mun

Jag drömde jag sprang skyndsamt in
för att hämta hagelbössan min
snart hördes det en väldig knall
och kattens saga den var all

En katt som små fåglar tar
måste genast sluta sina dar
då vaknade jag ur min sömn och fann
att reprisen i min dröm var sann

LIMERICK
En semesterfirare ifrån Dannike
skulle flyga söderut med SpiesJannicke
när han skulle checka in
visa´ han en bedrövad min
för biljetten i sin plånbok han fann icke

ILLUSTRATIONER AV
GERTRUD JOHNSSON

SKOLMUSEUM I FRISTAD

En vacker kväll i juni månad 2012 invigdes ett skolmuseum i prästgårdsflygeln i Fristad. Bortemot 60-70 personer hade kommit dit och fick också följa med på en kulturvandring runt området vid Fristads kyrkby, omnämnd redan 1380, då Bo Jonsson Grip bytte bort två gårdar i Fristads kyrkby, Sik och Sölebo och en kvarn mot andra gårdar.

Från invigningen av skolmuséet vid prästgården 2012.

Sockenrådet i Fristad

I Fristadtrakten blev fem församlingar en församling år 2010, och då inrättades sockenråd i de forna socknarna. Från sockenråden utsågs en grupp att ha ansvar för historiska föremål och värna om de olika socknarnas bakgrund och historia. I Fristad har sockenrådet också anordnat två kulturkvällar varje sommar. År 2011 handlade den ena kulturkvällen om Fristad hed, förläggningsplats för Älvsborgs regemente 1797 – 1914 och nu folkhögskola. Även folkhögskolans lantbruksmuseum visades. Den andra kulturkvällen innehöll en kulturhistorisk vandring med Örjan Hill. I år anordnades tillsammans med Fristads Hembygdsförening en samling i samband med skolmuseets invigning. Ann-Britt Boman berättade om skolans historia i Fristad och ledde en kulturvandring.

I augusti anordnades en kyrkogårdsvandring, där gravhällar och gravstenar på Fristads kyrkogård var utgångspunkten för en översikt av hur Fristad utvecklats genom tiderna. Först var det gårdar och byar på höjderna och sedan byggdes kyrkan mitt i byn. När järnvägen kom 1863 placerades järnvägsstationen i utkanten av Fristad Hed, så att knektarna kunde ta tåget till övningsplatsen. På Sumperna mittemot stationen, där ingen velat bo, växte sedan stationssamhället fram.

En skrift om kulturvandringar på Fristads kyrkogård har tagits fram, och man kan där läsa om personer, som hör ihop med bygden. Det finns gravstenar över officerare från Fristad Hed, över hemmansägare och lärare och fabriksidkare. Gravhällar från 1600-talet över släkten Gylta på Påtorp och över Anders Oxehufvud på Uddetorp berättar om den äldre historien liksom gravhällar över prästerna Sven Olavi och Arvid Horn.

Skolmuseets framväxt

Prästgården i Fristad byggdes på 1820-talet på initiativ av fältprosten Anders Bjursten. Då tillkom troligen också prästgårdsflygeln, där det bl a har varit spannmålsmagasin, brygghus och drängkammare. På andra våningen i drängstugan finns fortfarande spannmålsbingar kvar, och bottenlagret hade orsakat röta i golvet.

På prästgårdsvinden stod det några skolbänkar och där fanns också planscher. För en hel del år sedan ville Fristads Hembygdsförening använda den då nerlagda Hedås skola från 1913 som skolmuseum. Så blev dock inte fallet. I stället flyttades föremål upp på prästgårdsvinden. Nu ville dock sockenrådsgruppen använda drängstugan som lokal för ett skolmuseum. Men det var lättare sagt än gjort, för tak och väggar höll på att rasa ned.

Efter reparationen av Tärby kyrka kunde en snickare lägga in ett nytt tak och spika panel på väggarna. Frivillig arbetskraft efterlystes i kyrkans tidning God Jord, vilket resulterade i att fyra personer anmälde sig.

Så småningom kunde vi börja inreda museet. Bänkarna på prästgårdsvinden var blåmålade tvåmansbänkar och hade troligen stått i sockenstugan, som var skollokal i omkring 100 år, från 1830-talet till 1930-talet omnämndes i andra uppgifter. I bänkarna fanns gamla räkne- och stavningstabeller. I vissa av räknetalen gäller det att räkna ut åldern på personer födda på 1700-talet, och 1830-talet De gamla måtten och sorterna var frekventa.
Skolmuseet ska visas för skolklasser och förhoppningsvis även i andra sammanhang. Kan-

ske kan man ha gammaldags skoldagar här.

Skolhistoria från Fristad

I Fristad som på andra ställen skulle klockaren lära barnen att läsa och skriva. År 1831 ville sockenstämman få igång en fattigskola i sockenstugan. Inga Catharina von Seth på Påtorp i Fristad hade år 1785 testamenterat pengar till fattiga barns undervisning, Påtorpska testamentet. Petter Andersson anställdes som klockare och lärare och fick en riksdaler i veckan från räntan på detta testamente. Hans bror sade, att fästningsfångarna på Marstrand hade mera betalt. För att höja klockarens status inrättades en bostad för honom med lite tillhörande jord, Klockarebolet, som nu förvaltas av hembygdsföreningen.

År 1842 kom folkskolestadgan om allmän och obligatorisk folkskola för alla barn. En av tillskyndarna var riksdagsmannen Anders Danielsson från Bondarp i Gingri. Han var före sin tid i många frågor. Sockenmännen i Fristad var motståndare eller likgiltiga till skolan, fast den var obligatorisk. En av orsakerna var kanske, att man hade fullt upp med planerna för den nya kyrkan.

År 1846 beslöts om "gemensam och flyttbar skola" Sockenmännen ansökte om dispens från kravet att ha en behörig lärare men man fick avslag. År1850 anställdes examinerade läraren Per Widell. Han skrev dagbok hela sitt liv, och Bertil Rydin har på grundval av dessa dagboksanteckningar skrivit boken "Per Widell . skolmästaren" Widell var en personlighet som pysslade med många olika saker som vaccinationer, åderlåtning och bouppteckningar, han sydde kläder och drev en handelsbod. En son till honom donerade sin kvarlåtenskap till en fond, Widellska fonden, där avkastningen varje år delas ut till främst studerande ungdom. Från början skulle den mest gå till kvinnor, som under året fött sitt femte eller tionde barn, men det finns inte så många sådana nuförtiden.
År 1862 byggdes den första folkskolan i Fristad. Den rödmålade byggnaden finns fortfarande kvar. Den kallas Musikens Hus och där finns nu musikskolan i Fristad Ända från regementets tid har musikintresset varit stort i Fristad, och fortfarande har orten egen musikskola.
År 1829 flyttades till nuvarande parkeringsplatsen vid kyrkan ett hus från Åsslätt, och det blev sockenstugan. Den låg ut mot nuvarande Gingrivägen. Här fanns småskola, och Emma Johansson var lärarinna här 1886 – 1926, alltså i 40 år.. Efter henne kom Tholda Pettersson som lärare i sockenstugan, och på 1930-talet flyttade man till den nybyggda skolan på Majängen vid Skalle.
År 1873 ville skolinspektören Anders Essén, att skolundervisningen i distriktet skulle bedrivas 6 timmar om dagen alla dagar i veckan och i Fristads sockenstuga. Skolrådet upprördes och tillbakavisade kravet på grund av väglängden för barnen, utrymmet i lokalen och undervisningstidens längd. "Ett sådant oklokt förfaringssätt med undervisningen för barn av omkring 7 års ålder skulle tvivelsutan tillintetgöra alla utsikter till utveckling av skolväsendet inom distriktet." Ett missionshus byggdes på Källås omkring 1879, och där inhystes en småskola för västra delen av socknen. Alexander Johansson var den förste småskolläraren där. Han gick till prosten, skolrådets ordförande, och undrade över möjligheten att bli lärare. Det fick han bli på villkoret att han så småningom gick på seminariet och utbildades sig. Han flyttade snart till Borås, och efter honom kom Ada Aronsson , som sedan följde med den ambulerande småskolan till NTO-lokalen och Asklanda Östergården, innan hon kom till Hedås nybyggda småskola år 1913. Den lades ner år 1977, och byggnaden som är ganska oförändrad har använts av hemvärnet.

Avmarsch från sockenstugan till nybyggda Majängensskola 1931.

Per Widells efterträdare som lärare i Fristad blev Johan Celander, och andra kända lärare var August Hellstrand, Gustaf Hjelmgren, Gunhild Kjellgren och Nils Windahl.

Nuvarande Gula skolan invigdes 1939 och högstadieskolan kom till 1965. Asklandaskolan byggdes 1972 och revs 2009 och ersattes med en annan skolbyggnad. Men de gamla hundraåriga skolorna, Musikens Hus, tidigare Röda skolan, och Hedås står fortfarande kvar!

Ann-Britt Boman

Röda skolan.

Högstadiebyggnaden.

DEN GAMLA OFFICERSMÄSSEN PÅ FRISTADS FOLKHÖGSKOLA 200 ÅR

Den 6 oktober 2012 samlades ett hundratal personer på Fristads folkhögskola för att fira, att det var 200 år sedan den gamla officerspaviljongen på Fristad Hed byggdes. Byggnaden står fortfarande kvar och innehåller i dag matsal och en samlingssal, högtidssalen, som är den gamla officersmässen. Runt väggarna finns minnesmärken över slag genom tiderna, där Älvsborgs regemente deltagit. Det var Älvsborgs Regementes Kamratförening som tillsammans med Fristads folkhögskola högtidlighöll officerspaviljongens tillkomst.

I högtidssalen stod kaffe framdukat, och man kunde se en liten utställning om regementets historia på Fristad Hed. Folkhögskolans rektor Leila Pekkala hälsade välkommen, och regementets siste överste Mats Liljegren gav en tillbakablick. Ett väggur som tidigare funnits på officersmässen överlämnades som gåva till folkhögskolan. Därefter visade FHF:s ordf. Ann-Britt Boman bilder från regementet på Fristad Hed under sent 1800-tal och tidigt 1900-tal.

Så var det dags för den årliga marschen från Fristad Hed in till Borås på västra sidan av Öresjö på stigar och små skogsvägar. Den 6 oktober 1914 avtågade Älvsborgs regemente från Fristad Hed in till de nya kasernerna i Borås, dock på banade vägar på östra sidan av Öresjö. 100-årsminnet av bortmarschen kommer att uppmärksammas nästa år.

Historien går vidare, och nu har också kasernerna i Borås fått ett nytt användningsområde som exklusiva lägenheter.

Ann-Britt Boman

Jag var elev i Majängens skola 1963-1966

Inledning

Majängens skola låg vid Stora vägen, ungefär mitt emot kiosken i Skalle. Skolhuset, som var rödmålat, bestod av en skolsal med kapprum på första våningen samt bostad för lärarinnan med familj på andra våning. Majängen hade uppförts 1931 och ersatte då den s.k. Sockenstugan som var belägen ungefär där parkeringen till Fristads Kyrka nu finns.

År 1963 fyllde skrivaren av denna berättelse sju år och anvisades plats i Majängens skola. Klassen hette 1c och bestod av 21 elever. Eftersom vi bodde på Ekeberg hade jag nära till skolan. Det var bara att gå vägen ned förbi Stora Sölebo och Lövås till ESSO-tappen och korsningen med Stora vägen så var jag strax framme vid skolan.

Vår fröken, Tholda Svensson, tog hand om oss väl redan från början. Den första tiden fick vi tydliga och noggranna instruktioner om hur hon ville att allt skulle fungera på Majängen. Fröken var bestämd och uppträdde med pondus och eftersom hon undervisat på Majängen sedan 1931 visste hon hur man introducerar eleverna i skolan på bästa sätt.

Tholda Svensson

Klassrummet

Vi placerades i klassrummet efter vår längd, så att de kortaste fick sitta i längst fram i varje rad. Vi pojkar fick sitta på vänster sida och flickorna på höger sida i klassrummet. Själv hamnade jag längst bak i den mittersta raden. I denna rad, som utgjorde delning mellan pojkar och flickor, placerades två flickor främst och bakom dem två pojkar. Fröken gick runt och kontrollerade att vi hade fått en bänk och stol där höjden passade till vår längd. Hon poängterade att "hållningen" var mycket viktig när vi skulle sitta och arbeta i bänkarna. Hon visade oss hur vi skulle ha stolen lagom inskjuten så att sittställningen skulle bli den rätta.
Bänkarna hade ett smalt lock med fack längst fram för pennor och där fanns även uttag för bläckhorn. Bläckhorn tillhörde dock en förgången tid och när vi hade välskrivning så användes pennor med utbytbara bläckpatroner. I stora facket, under bänkskivan, hade vi böcker, skrivhäften, linjal och vaxduk m.m. På bänkens högra utsida satt en krok på vilken skolväskan hängdes. Pärmar förvarades i en hållare på bänkens vänstra sida.

Majängens skola med infarten från stora vägen
Foto: Bertil Rydin

Klassrummet var målat i ljusa färger och hade högt i tak. Längst fram till höger i klassrummet fanns en dörr till ett litet rum och här förvarades kartor, skolplanscher och en del övrigt undervisningsmaterial. Att detta lilla rum kunde ha även ett annat användningsområde, var något som skulle visa sig längre fram. Hit förvisades nämligen den som bråkat och stört ordningen under en lektion. Vederbörande fick då straffet att sitta en stund i det lilla rummet och begrunda sina synder.
På båda sidor om svarta tavlan fanns höga väggfasta skåp där kritor, papper m.m. förvarades.

Kapprummet

Ingången för oss barn var genom dubbeldörrarna på södersidan. Hit kom man efter att ha gått uppför en ganska hög stentrappa. Den vänstra av dubbeldörrarna var den som för det mesta användes, vilket syntes på tröskeln som slitits ner åtminstone en centimeter av barnskor under tre decennier. I kapprummet fanns en dörr längst fram till höger, det var genom denna dörr fröken kom in på morgonen. Bakom denna dörr fanns trappan upp till hennes lägenhet samt hennes privata utgång som vette åt Stora vägen. Dörren till vänster i kapprummet ledde in till skolsalen.
I kapprummet anvisades vi bestämda klädkrokar och flickorna fick sina platser vid innerväggen medan pojkarna fick ta krokarna på ytterväggen. Att flickornas hylla med krokar var avsevärt längre än pojkarnas förklarade fröken med att det förr i tiden nästan alltid var fler flickor än pojkar i klassen. Så var det emellertid inte i vår klass där vi var 10 flickor och 11 pojkar. Högt över pojkarnas rad med krokar fanns en hylla, i mitten av de

höga fönstren, och på denna stod krukväxter. På innerväggen fanns en väggfast "dricksapparat" av porslin och i hörnet nära dörren till skolsalen, ett handfat. Väggarna var här målade i en ganska mörk färg.

Skolgården

Fröken tog med oss på rundvandring utomhus och talade samtidigt om för oss var vi hade tillåtelse att vara på rasterna. Naturligtvis fick vi vistas på den stora grusplanen bakom skolan, det var ju detta som var vår egentliga skolgård. Trädgården på andra sidan skolhuset, mot Stora vägen, var däremot förbjudet område för oss. Här fanns också en ganska stor berså som växt upp så att den liknade en grotta med välvt tak.

Första klass - läsåret 1963-1964
Övre raden från vänster: Hans Arvidsson, Hans-Olof Johansson, Magnus Gustafsson, Håkan Claesson, okänd (lärarstuderande), Tholda Svensson
Mellanraden från vänster: Dan Birgersson, Bernt-Olof Schön, Tomas Nilsson, Tommy Gunnarsson, Lars-Erik Andersson, Olof Rydin, Bertil Söderlund
Undre raden: Kristina Ring, Gerd Wennerholm, Carina Dahlén, Margita Johansson, Britt-Marie Ståhl, Carina Svedberg, Björg Hermansson, Anette Brorson, Lena Johansson, Christina Andersson

Foto: Valdemar Fransson

Utedassen

Längst ner på skolgården, åt järnvägen till, fanns en långsmal uthusbyggnad med en rad dörrar. Byggnaden inrymde huvudsakligen utedass men också en avdelning där frökens man, Sten Svensson, förvarade sina redskap. Flickorna hade sina bestämda dörrar och pojkarna hade dels ett vanligt dass med två hål och dels ett bås som bara innehöll en cementränna i golvet. Lukten där inne var emellertid så påträngande och obehaglig att stället bara besöktes vid verkligt trängande behov.

Dagliga rutiner

Vid skolans uppfart stod en rad träd med jämna mellanrum. Av någon anledning hade vi som kom tidigast på morgonen vanan att ställa oss bakom dessa träd och vänta på dem som sedan anlände till skolan.
När vi gått in i kapprummet och hängt upp ytterkläderna, så skulle vi när fröken kom in, ställa upp oss på två led för att sedan tåga in i skolsalen. I skolsalen skulle vi gå direkt fram till vår respektive bänk och ställa oss vid den. Efter hälsningsprocedur och morgonbön, där fröken ofta spelade en psalm på orgeln, fick vi sedan ta plats i bänkarna när fröken sagt "varsågoda och sitt ner".

Dagens skolarbete startade för det mesta med att fröken gick igenom och visade något på svarta tavlan. Fröken var en god tecknare och gjorde fina illustrationer som hon satte färg på genom att använda färgkritornas bredsida.
Alla böcker skulle tas hem och kläs in med omslagspapper och förses med tydlig etikett. Till detta fick jag hjälp av mamma och pappa. De flesta böcker var bara ett lån och skulle bevaras i gott skick till efterkommande elever. Men självklart skulle vi vara lika rädda om alla böcker.

De gemensamma genomgångarna varvades med enskilt arbete i bänken. Fröken gick omkring och kontrollerade att alla gjorde vad de skulle. Hon var inte sen att ge beröm om hon tyckte att det vi gjorde såg bra ut. Den som däremot inte gjorde som hon sade eller slarvade med uppgifterna, satte hon åt direkt, för det gällde att göra sitt bästa och som hon ofta sade "lägga manken till".

Självklart skulle det vara tyst i klassen när vi arbetade. Samtal mellan oss elever fick inte förekomma. Den som ville fråga fröken något måste naturligtvis först räcka upp handen. Att säga "du" till fröken var inte tänkbart. Om det inte var tyst i klassen när vi arbetade kunde fröken bli mycket arg, ropa TYST och samtidigt slå kraftigt med pekpinnen i kanten på katedern. Vi kunde se att pekpinnen varit avslagen och sedan blivit reparerad på flera ställen...

När det var dags för rast så skulle vi passa på att vässa pennor och gå på toaletten. Det kunde då ibland bli kö till pennformeraren, av svart bakelit, som satt fastskruvad vid katederns sida. Att katedern var mycket gammal det förstod vi, för framför frökens stol var skivan så sliten att det gick att känna en fördjupning i träet.

Skolmat

En stund före lunchrasten anlände maten med bil från Centralskolans kök och bars in i skolhuset. De två som var utsedda till veckans "ordningsmän" hjälpte till att bära in kantinerna och mjölkkrukan i skolsalen där de placerades vid katedern. Vi hade varsin vaxduk som vi lade ut på våra bänkar så att inga matrester skulle hamna på bänklocket.

Fröken stod framme vid katedern och delade ut mat och dryck till var och en och vi sade "tack full" om vi önskade få muggen helt fylld med mjölk eller annars "tack halv". Muggarna var av plåt med ett punktsvetsat handtag och ett par gånger hände det att handtaget lossnade när muggen var full med mjölk…

När bordsbön hade lästs kunde vi börja äta. Självklart skulle vi äta under tystnad, fröken sade "man skall låta maten tysta mun" och att lämna kvar något på tallriken fick vi inte, var och en måste därför sitta kvar tills tallriken var tom. Detta kunde ibland vara jobbigt när det serverades någon maträtt som man hade svårt att äta, det kändes då som om varje tugga svällde i munnen och till slut satt man där ensam kvar i klassrummet. Detta kanske verkar hårt, men meningen var ju att ingen mat skulle behöva slängas och bara man sade till fröken i god tid INNAN hon lade upp maten på tallriken så gick det ju att få slippa helt eller kanske bara få en liten smakbit. Själv hade jag t.ex. svårt med potatis (särskilt mos) och erhöll en gång två kronor i premie (!) av fröken för att jag skulle börja äta potatis.

Efter maten fick ordningsmännen hjälpa fröken att skölja disken, vid handfatet i kapprummet, så att tallrikar, slevar, bestick och muggar var i skick att hämtas tillbaka till centralköket.

Lektioner

Så följde eftermiddagens lektioner och de följde ett liknande mönster som förmiddagens.

När fröken gick omkring i klassrummet hade hon god överblick över alla aktiviteter. Den som tappat uppmärksamheten kunde plötsligt känna frökens hand sluta sig i ett löst grepp om nacken som en tydlig signal till skärpning!

Om de illustrationer fröken gjort på svarta tavlan skulle användas även påföljande dag, skrev hon "Låt stå" längst ner i tavlans högra hörn. Detta var då en signal till städerskan att tavlan inte skulle rengöras.

När dagens sista lektion var till ända sade fröken "slut för idag" varvid vi svarade "tack för idag" i korus. Alla lämnade nu skolsalen och gick snabbt ut i kapprummet och sedan vidare ut på gården. Vi hade emellertid inte tillåtelse att lämna skolområdet förrän fröken följt oss till vägen och sett till att vi, som skulle över till andra sidan, klarade det på ett trafiksäkert sätt. Detta var väl egentligen inget som ingick i hennes plikter, men hon gjorde ändå detta för oss varje dag!

Kristendom

Att höra fröken läsa om bibliska händelser var fängslande och ofta riktigt spännande. Vi riktigt levde oss in i berättelserna. Under frökens ledning fick vi rita teckningar för att på det sättet lära oss om olika skeenden och kristna värderingar. För att ta ett exempel: en teckning med blommor som innefattar texten "*Bygga upp, ej riva neder, är en kristens plikt och heder*". Många gånger drogs den stora kartan över Kanaans land ner från sin rulle i taket. När fröken pekade och drog med pekpinnens spets mot den hängande kartan uppstod ett speciellt oförglömligt ljud. Ur det lilla häftet "Psalmer för de yngsta" lärde vi oss att sjunga t.ex. "Din klara sol går åter opp", "Var hälsad, sköna morgonstund" och "Morgon mellan fjällen".

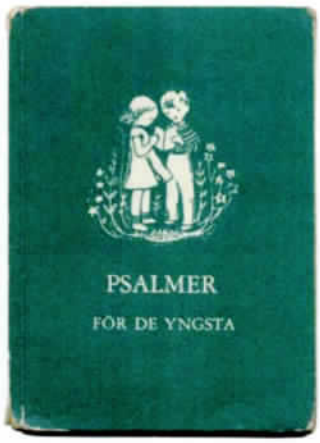

Psalmboken

Svenska

När vi skulle lära oss de olika bokstäverna hade fröken förberett detta genom att förfärdiga en mängd teckningar som visade dels respektive bokstav och dels ett djur eller

sak med anknytning till bokstaven. Dessa teckningar satt uppsatta mot svarta tavlans överkant. Vi fick sedan, gemensamt i korus, ljuda AAAAA som i apa, OOOO som i orm o.s.v.
I särskilda skrivhäften samt arbetsböckerna Stora Björn, Lilla Björn och Ekorren tränade vi sedan på att skriva bokstäver och ord. Det var en skön känsla när fröken tittat på ett avsnitt i arbetsboken och man fått en röd stjärna i marginalen.

Matematik
Även i ämnet matematik varvades genomgång på svarta tavlan med övningar i arbets- och skrivhäften som hade röda omslag och sidor med rutmönster. I ett särskilt skrivhäfte skulle vi redovisa provräkningarna och när fröken rättat talen hade hon antingen satt dit sina karakteristiska snirkliga "R" eller i värsta fall en röd bock...

Kläder
Hemsydda kläder var vanligt förekommande och kanske berodde det på att många av oss hade mammor som hade tid, intresse och kunskap att sy kläder. I mitt eget fall var det heller aldrig fråga om att jag skulle bestämma vad jag skulle ha på mig. På kvällen lade mamma fram de kläder som hon ansåg vara passande och så var det inte mera med det. Att jag var hel och ren, det var väldigt noga och

Skrivböcker

jag fick ofta byta till mera slitna kläder när jag kom hem från skolan.

Rast
Skolgården var relativt stor och gav plats för olika aktiviteter. Underlaget bestod till största delen av grus men det fanns även gräsytor där vi kunde vara.
I ett hörn av skolgården, nära utedassen, stod ett cykelställ. Första året hade vi emellertid, av trafiksäkerhetsskäl, inte tillåtelse att cykla till skolan.

Fröken hjälper oss över vägen efter skoldagens slut

Foto: Bertil Rydin

När det regnade kunde vi roa oss med att leda iväg regnvattnet i olika små fåror som vi grävde i skolgårdens grus. Andra aktiviteter under rasterna var att påta kula, flyga med pappersflygplan eller kanske delta i olika lekar. Flickorna hoppade ofta rep eller ritade upp "hagar" som de hoppade i. Vi hade också med oss olika "filmstjärne- och seriebilder" som vi visade och bytte med varandra. Vissa bilder ansågs ha ett mycket högre värde än andra så det var inte alltid som byte gjordes ett mot ett utan kanske istället en Dennis mot fem Kalle Anka o.s.v.

Även på rasten hade fröken ett vakande öga över oss och om det behövdes så öppnade hon fönstret och ropade till sig dem som bråkat eller kanske bara ramlat och slagit sig. När rasten var slut kom fröken ut på trappan och blåste i sin visselpipa. Då visste vi att vi omedelbart måste gå tillbaka in i skolan igen.

Gotter och extraundervisning

En morgon när jag skulle ta av mig jackan i kapprummet så hittade jag en chokladkaka i jackfickan och kände hur jag stelnade till av rädsla. Hur skulle jag göra nu, vi fick ju inte ha med oss "gotter" till skolan. Lösningen blev att gå till fröken och säga som det var att jag råkat få med mig chokladen av misstag. Fröken var naturligtvis förstående och tog hand om chokladen tills skoldagen var slut.

För den som varit hemma och sjuk några dagar ordnade fröken med extraundervisning efter ordinarie skoltid. Det blev då en koncentrerad genomgång av det som vi missat.

Tiden gick fort

Mitt första skolår gick fort, den oro och rädsla jag känt inför att börja skolan hade varit ogrundad. Det mesta vi gjorde var ju faktiskt inte alls svårt och jag hade fått lära mig mycket. Dessutom hade jag nu fått flera bra kamrater. Visst var det krav på att regler skulle följas och att vi hade ordning och reda på våra saker men det var jag van vid hemifrån så det passade mig utmärkt att det fungerade så även i skolan.

Foto: Bertil Rydin

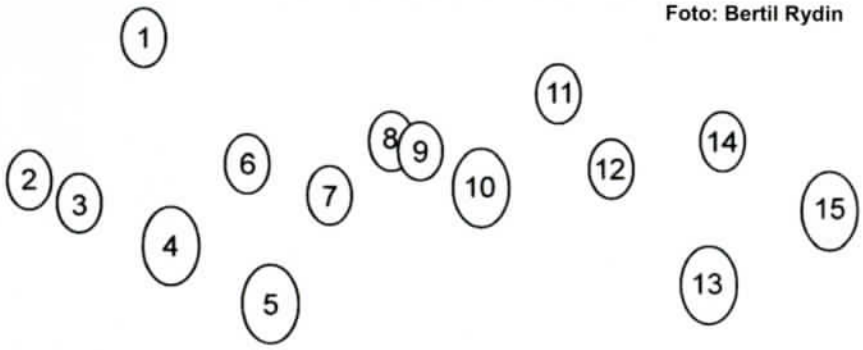

1. Tholda Svensson
2. Margita Johansson
3. Carina Svedberg
4. Lena Johansson
5. Carina Dahlén
6. Olof Rydin
7. Magnus Gustafsson
8. Lars-Erik Andersson
9. Bernt-Olof Schön
10. Britt-Marie Ståhl
11. Anders Andersson
12. Hans-Olof Johansson
13. Kristina Ring
14. Tommy Gunnarsson
15. Bertil Söderlund

Skolavslutning

I juni 1964 var det dags för min första skolavslutning och den gick av stapeln i Fristads kyrka. Mycket folk var samlat och det stod parkerade bilar på sidan av vägen ända hemifrån Ekeberg fram till kyrkan. Samlingsplats för oss var den smala grusvägen mellan kyrkan och församlingshemmet. Vi förstaklassare stod längst fram, tillsammans med vår fröken, i den långa raden av skolelever. Ordningen var ju den att de yngsta fick ställa upp längst fram och sedan följde andra och tredjeklassarna o.s.v. Fröken ordnade oss så att vi kom att stå i jämna led. De flesta hade nog, liksom jag, sina finaste kläder på sig och jag kände mig väldigt stolt och förväntansfull. Sedan fick vi tåga in i kyrkan medan våra föräldrar placerat sig så att de åtminstone skulle kunna få en skymt av oss när vi passerade förbi.

De psalmer och sånger som spelades var välbekanta för oss eftersom vi sedan en tid tränat på att sjunga dem i skolan. När ceremonin, som var både fin och högtidlig, var slut och vi reste oss från bänkarna kom fröken fram till oss och i handen hade hon en bunt bruna kuvert på vilka det stod "Terminsbetyg" med tryckbokstäver. Min omedelbara tanke var - nu får vi betyg i alla fall, trots att fröken sagt att vi inte skulle få några förrän i 2:an. Kuverten innehöll dock inga betyg utan terminsintyg där det stod hur många timmar frånvaro vi haft under terminen samt att årskurs 2 skulle starta den 24 augusti 1964.

Gymnastik

Andra året stod gymnastik på schemat och detta innebar först en promenad upp till Centralskolan och dess gymnastiksal. Vi pojkar hade varsin blå tygpåse innehållande gymnastikskor, blå kortbyxor samt en vit tröja. Flickorna hade gymnastikdräkter. Klättra i ribbstol och hoppa bock gick väl an men kullerbyttor och korgboll, nej, det var inte riktigt min melodi. Varje gång jag skulle slå en kullerbytta fick fröken "putta" på mig i baken…

Till gymnastiksalen i Centralskolan fick vi även gå vid speciella tillfällen som Lucia, då hela skolan samlades ihop sittande klassvis så tätt på golvet att vi nästan satt i knäet på varandra. Detta var roliga och stämningsfyllda stunder.

Hembydskunskap

Under frökens ledning fick vi gå ut, titta på och lära om många platser i Fristad och dess närhet. Vi besökte bl.a. kyrkan, Mölarps ö, Kröklings hage och studerade allt från växter till forngravar. Det märktes att fröken hade stora kunskaper om vår hembygd och hon hade också förmågan att få oss intresserade. Vi förfärdigade sedan teckningar som illustrerade vad vi sett.

Många av teckningarna gjordes på ett slags gråbruna papper som var nästan kvadratiska till formatet. Teckningarna förvarade vi sedan i en pärm av grön papp. Det kunde också hända att teckningarna fick sitta uppsatta på väggen i skolsalen under en tid.

När vi skulle lära oss om skalor användes själva skolfastigheten som undervisningsobjekt. Vi mätte upp tomten till 70 x 30 meter, skolhuset till 8,4 x 11,6 meter och skolsalen till 8 x 6 meter. Därefter fick vi rita upp det hela i lämplig skala.

Musik

Vi tränade in en mängd sånger och lärde också lite om att skriva noter. Sång tränades förresten inte bara under ämnet musik utan även under morgonsamlingarna. Någon gång testades vi att sjunga en och en och det var ju inte så lätt precis.

Slöjd

Tredje året tillkom ämnet slöjd och vi fick även då promenera till Centralskolan och den slöjdsal som där låg i källarplanet. Slöjdläraren Olle Engvall (träolle) var en ytterst noggrann man. Först efter en lång genomgång, uppvisande av godkända ritningar och övningar med att överlämna knivarna till varandra på ett säkert sätt, fick vi börja med våra första alster som var barkbåtar. Slöjd blev sedan snabbt ett av mina allra roligaste ämnen.

På hemväg med träsvärd efter slöjdlektion.
Från vänster: Dan Birgersson, Tomas Nilsson, Anders Andersson, Bernt-Olof Schön, Magnus Gustafsson, Olof Rydin, Bertil Söderlund, Lars-Erik Andersson
Foto: Bertil Rydin

Högläsning

Efterhand som vår läskunnighet ökade så fick vi träna på lite svårare texter. Högläsning övades flitigt och det gällde då att läsa högt och tydligt utan att staka sig.

Ljus och pyssel

Vid adventstid fick vi lov att ha med oss varsin ljusstake. Det blev stämningsfullt vid morgonsamlingarna med ett brinnande ljus på varje bänk i den för övrigt mörka skolsalen. Vi gjorde också olika julpyssel och tillverkade, under frökens ledning, stjärnor och väggbonader med tomtar och julgran.

Schema

Vårterminen 1966 såg vårt skolschema ut enligt följande:
Måndag: slöjd, slöjd, gymnastik, svenska, musik
Tisdag: svenska, matematik, svenska, matematik, svenska, hembygdskunskap
Onsdag: kristendom, matematik, svenska, matematik, hembygdskunskap
Torsdag: matematik, svenska, matematik, hembygdskunskap, hembygdskunskap, hembygdskunskap
Fredag: matematik, svenska, hembygdskunskap, matematik, svenska
Lördag: kristendom, boklån och penninginsättning, roliga timman

Tider

Måndag, onsdag och fredag började vi 8.30 och slutade 13.50
Tisdag och torsdag började vi 9.35 och slutade 15.45
Lördagar började vi 8.30 och slutade 11.10

Lördagar

När skolveckan närmade sig sitt slut, och kristendomslektionen med eventuellt läxförhör på lördag morgon var avklarad, infann sig en mer avslappnad atmosfär i klassrummet. Under den timma som följde fick vi välja ut någon bok att låna hem och sedan med sparhäftet "mina slantar" och peng i handen ställa oss i kö för att få insättningen noterad av fröken. Efteråt fick vi ett märke att klistra i häftet "Ingen rädder för ABC…"
En vanlig insättning var fem till tio kronor varje gång. Lördagens tredje och sista lektion kallades roliga timman. Aktivitet under denna timma kunde vara att någon underhöll med musik, muntligt framträdande eller kanske tipsfrågor. Efter detta var skolveckan till ända och eftersom vi bara haft tre lektioner och slutade så pass tidigt serverades heller ingen skolmat.

Sparhäften

Teckning

I de flesta skolämnena ingick teckning som ett moment i inlärningen och vi förfärdigade under våra tre år på Majängen en mängd teckningar.

Det nyttiga men ilskna päronet jagar den stackars slickepinnen på flykten!

Avslutning

Avskedet i juni 1966 var mycket känslosamt både för oss barn, som nu skulle lämna Majängen för att sedan fortsätta i Centralskolan, men också för fröken som nu avslutade sin 39-åriga lärargärning och aldrig mera skulle börja om igen med nya förstaklassare. Märkbart rörd lovade fröken att komma och hälsa på oss i Centralskolan vilket hon givetvis också gjorde.

Det är alltid med glädje jag tänker tillbaka på tiden i Majängen och jag känner tacksamhet över att jag fick förmånen att ha Tholda Svensson som lärarinna.

Tholda Svensson avled 1988 och av Majängens skola finns bara minnena kvar. Skolhuset blev på senare år utsatt för en genomgripande ombyggnad. I januari 2004 eldhärjades byggnaden och brann ner till grunden.

Olof Rydin

12.12.12 BRÖLLOP ELLER UNDERGÅNG

Siffermagi har funnits i alla tider och kulturer. Den senast upplevda 12.12.12 betydde att brudpar stod i kö för att bli vigda. Den mera svartsynta fruktade att mayaindianerna i sin almanacka hade hittat rätt dag för jordens undergång. Tur för alla brudpar att man tolkade fel!

Av Olof Werner har jag fått låna en liten samling almanackor, som tillhört hans mor Jenny Werner, som levde mellan 1894 och 1995.

Den äldsta från 1868 är ett litet, brunt häfte, som kostade 14 öre. Norstedt & Söner gav ut den efter kungens, Karl XV, tillåtelse och kontroll av Vetenskapsakademien. Den är tryckt i faksimilstil och inte helt lätt att läsa. Månaderna har latinska namn i början av året som Januarius, men året avslutas med för oss kända september, oktober, november och december. Varje månad har ett extra namn, som man känner igen från Bondepraktikan som Aprilis-Gräsmånad och Augustus-Skördemånad. Årets marknader finns med liksom tio sidor om sädesbärgning.

I 1880 års upplaga läser jag ett kort tillkännagivande att gemensam borgerlig tid antagits. Oscar II har undertecknat. Redan på 1880-talet innehåller almanackorna några annonssidor, t ex om Folkhögskolan på Fenneslunda, Fristad, som har vinterkurser fört män och kortare sommarkurser för kvinnor. Hela tio sidor annonser inleder och avslutar almanackan 1890. Hos Settermans Enka kan man handla patenterade giktringar för 2 kr. Hos NW Flamén (vid Stora torget) köper man champagneviner från 250 till 650 öre per butelj.

Den yngsta almanackan från 1951 är något större och har fått sin kända rödsvarta ram. Gustav V regerar. Innehållet har många likheter med den äldsta, t ex anteckningar om solens och månens upp- och nedgång, marknadsdagar och planeternas rörelser. Den senare upplagan har med taxor för telefon- och postförsändelser och ett långt inslag om fornminnesvård.

Liten historik
Redan i romersk tid fanns tabeller som liknade våra almanackor. Själva ordet almanacka användes 1267 som beteckning över himlakropparnas rörelser. Under medeltiden fanns i Europa handskrivna eller tryckta tabeller över helgdagar och helgondagar. Under mitten av 1400-talet utkom i Tyskland tryckta kalendrar.

Hundra år senare finns översättningar av de tyska kalendrarna och den äldsta bevarade svenska kalendern är från 1585.

Bildtext.

Under 1700-talet blev almanackan populär och var ofta den enda profana litteratur, som fanns i ett hem. Ett gammalt talesätt lyder: "Utan gussordsboken och anacka blir livet liksom på en höft".

Wiviann Bergsten

EN FRISTADSVÄN HAR LÄMNAT OSS

Under många år har Fristads Hembygdsförening haft kontakt med Paul L. Johnson från Washington D.C. i USA. Han hade rötter i Fristad, Borgstena och Od. Sista gången han besökte oss var 2011, då han deltog i cykelveckan i Borås. Han gick bort i december 2012. Vid sina besök har han gynnat FHF med gåvor och vi minns honom med tacksamhet.

Ann-Britt Boman

VÄRMEN OCH KYLAN

"Alla älskar mig och längtar efter mig" sa värmen, slängde sina varma slingrande armar om alla som hon mötte.

"Så är det inte alls" svarade kylan argt. "Människorna åker till Sälen och Åre, de längtar efter kyla och snö! Tänk att få spänna på sig skidorna och få åka utför pisterna. Det kallar jag för att leva!"

"Jojo, jag tackar jag" sa värmen ironiskt. "Så underbart det är med snö som viner runt knutarna, för att inte tala om ishalka, dubb och svinkalla nätter! Nä du, folk gillar värme och sol mera, det kan jag slå vad om!"

"Okey" sade kylan, "jag antar vadet. Du får så lång tid du behöver för att visa att människorna gillar din värme bäst."

Värmen satte i gång, sände med hjälp av sin gode vän Solen ut sina tentakler över hela jorden. Människorna gottade sig, bredde ut sig i sina solstolar, stekte sina vita kroppar. Dag efter dag vände de sina ansikten mot den goda värmen. De kastade sig i böljorna, simmade och lekte i det varma ljuvliga havet. Värmen kopplade på hela charmen, öste massor av ångande het värme över jorden, sjöarna sinade, åkrarna torkade, människorna började förbanna värmen. "Åh" sa de, "om det bara kunde sluta, denna förbannade värme! Vad ska vi ta oss till? Nu har det pågått i flera månader, vi orkar inte mer! Gode gud, om vi slapp detta gissel, om vi bara kunde få kyla och snö!"

Kylan skrattade gott. "Vad var det jag sa? Nu får du allt sluta, låt nu mig ta över! Jag vet hur en slipsten ska dras!"

Sagt och gjort. Värmen for sin kos, överlämnade allt åt kylans godtycke. Han satte fart på människornas blodomlopp med en gång, här ska inte ges någon pardon, tyckte han. Det blev mörkt och kallt, snön ven om benen, kylan for isande omkring. Folk huttrade och frös, blev liggande i sina sängar, hostande kröp de ner under täcket. Inget hjälpte, kylan for rakt igenom märg och ben. Det kvittade hur man eldade och tog på sig allt vad man hade av varma kläder.

Kylan struntade i det, han hade aldrig haft så roligt! Han smög sig in i varje liten vrå av stugorna, väggarna blev fuktiga och råa, istappar hängde ner från taken och barnen kunde rita isblommor på de igenfrusna fönstren. "Ska detta aldrig ta slut, undrade de utsatta människorna. Vad ska vi ta oss till? Gode gud om det ändå vore sommar!"

"Dom blir ju aldrig nöjda", sa Kylan till Värmen förvånat. "Hur vill dom ha det egentligen?"

"Det vete sjutton", svarade Värmen. "Nu struntar vi i det här, låt oss prata med vår gemensamme vän Regnet, han finner nog på råd skulle jag tro!" Och så vandrade de båda bort från moder jord för att inte på länge komma tillbaka igen. Sedan regnade hela sommaren och hösten bort.

Gun Kihl

JÄRNVÄGSJUBILEUM I FRISTAD

Den 31 juli 1863 invigde Karl XV järnvägen mellan Borås och Herrljunga. Det var samma år som den sista avrättningen på Galgbacken i Fristad, alltså nytt och gammalt som möttes.

Lördagen den 31 augusti firas 150-årsjubiléet av järnvägens tillkomst. Bergslagernas Järnvägsklubb i Göteborg kommer enligt planeringen att köra ångtåg mellan Borås och Herrljunga. Biljetter kan köpas i förväg hos Fristads Hembygdsförening. Kom gärna i tidstypiska kläder!

Det kommer också att finnas utställningar, bl.a. modelljärnvägar i en järnvägsvagn. Stationshuset och Stationsparken är centrum för firandet med serveringar och uppträdanden från scenen. Se vidare annonsering!
Välkomna till järnvägsjubiléet!

Ann-Britt Boman

EN VEDKÄLKE OCH DESS ÄGARE

En dag i oktober fick Fristads Folkhögskolas museum ta emot ett viktigt föremål, som faktiskt inte förut har funnits i samlingarna. Det är en vedkälke, något som förr var nödvändigt i varje hushåll. Alla hus värmdes upp med ved, och mycket ved gick åt till järnspisar, kakelugnar och kaminer. "Släpp inte ut den goe värmen!" fick man höra, om man inte stängde ytterdörren kvickt nog. Man kunde bära en vedbörda på armen eller i en vedkorg, men på vintern var det bra att ha en vedkälke.

Johan Ernst Perssons vedkälke.

Källen har tillhört Johan Ernst Persson, f 1866 i den lilla röda stugan på Åland i Fristad i närheten av Munkån. Huset byggdes 1895 av fadern Per Johan Johansson. Denne var född 1832 och dog 1917. Han var rättare på olika gårdar och gift med Anna Kristina Bengtsdotter f 1827 på Tämta Stom. De hade tre barn, bland dem sonen Ernst..

Ernst, som ägde källen, var vaktmästare vid folkskolan och som vaktmästare en känd person för många generationer skolbarn i Fristad-Han var gift med Vendela Fransdotter f 1871 i Böne och död 1938. Hon var städerska vid skolan. Ernst kallades Peraernst efter sin far, och han blev under sina sista år nästan blind. De hade fem barn, Anna Gustava f 1900 och gift i Skarbro, Gingri, Per Gustav f 1902,som utvandrade till Amerika, Karl Edvin f 1906,som bl a arbetade på Fristads Express, Margareta (Greta) Josefina f 1909 gift med Folke Rydbäck och bosatt på Åland samt Bengt Georg f 1913, som bl a arbetade på Skyddskläder

Greta Rydbäck arbetade i skolans matbespisning. Greta och Folke Rydbäcks son Jan Rydbäck, musiker och musiklärare i Fristad, har skänkt källen. Han har fått den genom en annan vaktmästare på skolan, Kurt Johansson, som sade: "Du ska ha källen som står på vinden i Röda skolan. Den har varit din morfars."

Säkerligen har många skolbarn i Fristad sluppit frysa under kalla vintrar, när vaktmästaren såg till att veden kom in med hjälp av vedkälken.

Ann-Britt Boman

UTSTÄLLNINGAR OCH HANTVERK I MÖLARPS KVARN OCH EKALYCKAN

Under sommaren 2012 var det som tidigare många serveringar i hembygdsstugorna och i Mölarps kvarn. Vid varje tillfälle var det utställningar och försäljning av hantverk. Detta organiserades av Anne-Marie Åsbrink.

Utställare har varit
Gertrud Johnson, akvareller
Carina Bergstrand, mjuka dockor
Mayvor Råberg, måleri och grafik
Hans Råberg, silversmide
Eva Johansson, tomtar, väskor och ljus
Birgitta Kilberg, väskor
Chatrine Berg, tovade material
Harald Hellberg, träarbeten, stjärnor, ljusstakar och smycken
Anne-Marie Åsbrink, änglar, bokmärken och vykort.

Sommaren 2013 blir det utställare enbart i Mölarps kvarn på nationaldagen den 6 juni, och söndagarna den 7 juli, 4 augusti och 1 september. Den 6 juni ställer Harald Hellberg, Tämta, ut träarbeten i kvarnen och Maria Johansson, Fristad, har keramik i kvarnkammaren. Några platser finns kvar övriga söndagar. Intresserade kan höra av sig till Anne-Marie Åsbrink på telefon 033-260065.

Ann-Britt Boman

FÖRKLÄDEN I MINNESOTA

Sedan många år får jag då och då e-post från Marilyn Brown, Carver County, Minnesota. Hon är sekreterare och drivande kraft i Vastergotland Society. Hon och hennes man har släkt på flera platser i Sverige, mest i trakten av Herrljunga och Vårgårda. Hennes intresse för sina rötter har fört henne hit flera gånger. Sommaren 2012 var hon här flera veckor tillsammans med maken och kusiner.

Vastergotland Society har sina sammankomster i ASI, American Swedish Institute i Minneapolis.

The American Swedish Institute.

Det är ett pampigt hus, byggt av Swan J. Turnblad ägare till Svenska Amerikanska Posten Han donerade det 1929 till ASI för att "främja och bevara svensk kultur i Amerika".

Vastergotland Society och NHS
Vastergotland Society och The Nordic Heritage Club har där sina månadsmöten och andra återkommande möten: Svenskarnas Dag i juni, midsommarfirande, höstmöte med knytkalas i november. I december träffas man för att fira Lucia och för att göra julgransprydnader och i januari dansar man ut julen. Struvor och lutfisk hör julen till.

Svenskan har väl nästan helt försvunnit, medlemmarna är ju tredje och fjärde generationens emigranter. Marilyn skrev i höstas att man trots allt får nya medlemmar och att många aldrig har varit i Sverige men mycket gärna skulle vilja komma hit.

Marilyn uppmanar alla i sina utskick att skriva ned vad de hört de gamla berätta. Ett exempel på detta är **The History of Aprons (Om förklädet)**

Så här minns Verna, en av medlemmarna:
I don´t think our kids know what an apron is. The principal use of Grandma´s apron was to protect the dress underneath, because she only had a few. It was easier to wash aprons than dresses. Aprons used less material & along with that, they served as a potholder for removing hot pans from the oven.
It was wonderful for drying children´s tears & on occasions was even used for cleaning out dirty ears. From the chicken coop, the apron was used for carrying eggs, fussy chicks & sometimes half-hatched eggs to be finished in the warming oven. When company came, those aprons were ideal hiding places for shy kids. When the weather was cold, grandma wrapped it around her arms. Those big old aprons wiped many a perspiring brow, bent over the hot wood stove. Chips & kindling wood were brought into the kitchen in that apron.
From the garden, it carried all sorts of vegetables. After the peas had been shelled, it carried out the hulls. In the Fall, the apron was used to bring in apples that had fallen from the trees. When unexpected company drove up the road, it was surprising how much furniture that old apron could dust in a matter of seconds.
When dinner was ready, Grandma walked out onto the porch, waved her apron & the men knew it was time to come in from the fields to eat. It will be a long time before someone invents something that will replace that old-timed apron that served so many purposes.
Remember when Grandma used to set her fresh hot baked pies on the window sill to cool! Now her granddaughters set theirs on the window sill to thaw. Folks nowadays would go crazy trying to figure out how many germs were on that apron, but I don´t think I ever caught anything from off an apron.
Share this with those who´d recall, have fond memories & appreciate thoughts about Grandma´s apron!

Verna

Ungefärlig översättning:
Jag tror inte att våra barn vet vad ett förkläde är.

Mormors förkläde användes huvudsakligen för att skydda klänningen under, eftersom hon bara hade några stycken. Det var lättare att tvätta förkläden än klänningar.
Förkläden behövde mindre tyg och dessutom kunde de användas som grytlapp för att ta ut heta grytor från ugnen.
Det var mycket bra till att torka barnens tårar och ibland att torka ur smutsiga öron.
Det var bra till att bära ägg från hönshuset och ibland halvkläckta ägg för att kläckas i den värmande ugnen.
När det kom gäster var de här förklädena idealiska gömställen för blyga barn.
När vädret var kallt, svepte hon förklädet runt armarna.
De här stora, gamla förklädena torkade många en svettig panna, böjd över den varma vedspisen.
Stickor och tändved bars in i köket i det där förklädet.
Från trädgården bar det in alla slags grönsaker.
Efter det att ärterna hade spritats bar det ut skidorna.
På hösten användes förklädet till att bära in äpplen som fallit från träden.
När oväntat besök körde fram på uppfartsvägen, var det förvånande hur många möbler som det där förklädet kunde damma av på några sekunder.
När middagen var färdig, gick mormor ut på verandan, vinkade med sitt förkläde och männen visste att det var tid att komma in från åkrarna för att äta.
Det kommer att dröja länge innan någon hittar på något som ersätter det gammaldags förklädet som var bra till så mycket.
Kom ihåg när mormor brukade sätta sina varma, nybakade pajer på fönsterbrädan för att svalna! Nu sätter hennes dotter/sondöttrar sina på fönsterbrädan för att tina upp.
Folk nu förtiden skulle göra allt för att få reda hur många baciller det fanns på det där förklädet, men jag tror inte att jag någonsin fick något från ett förkläde.
Dela gärna med dig av det här med dem som kommer ihåg, har fina minnen och som uppskattar att tänka på mormors förkläde!

Verna

Ja, tänk så mycket ett förkläde kan berätta om! Jag minns min mammas förkläden. Hon sydde både till sig och andra i byn. Det fanns många modeller. De skulle vara välsittande och fina med passpoaler, gansband, snedremsor och volanger. Tyget skulle väljas med omsorg för det var ett viktigt plagg och räckte tyget till en huvudduk så var det extra bra.

I skolan fick vi först sy ett förkläde i smårutigt tyg, som vi fick sy korsstygn på. Sedan fick vi sy ett vitt skolköksförkläde med huvudsnibb till. En del flickor hade förkläde i skolan.

Jag har så fina minnen när mamma och jag under vackra vårkvällar gick ut för att se hur våren gjorde framsteg. Ibland upptäckte vi att nässlorna var stora nog att plockas. Då kom förklädet väl till pass. Sedan blev det nässelstuvning med ägghalvor eller omelett. När hon plockade lingon kunde det hända att korgen blev full men hon ville plocka mer. Då tog hon av förklädet och gjorde ett knyte.

Vid tvätt och slakt hade man grova förkläden, ofta av säckväv. När grannfruarna kom på symöte togs det allra finaste förklädet fram. Vid kalas, bröllop och begravningar hade de som serverade små tunna vita förkläden, mera till prydnad än nytta.

Till folkdräkten hör ju alltid ett förkläde så det har gamla anor. Och nog lever det väl kvar i Sverige. Det stora rejäla kockförklädet är ett måste i alla matlagningsprogram på TV. Och åtminstone jag vill gärna ha ett förkläde när jag lagar mat.

Birgit Gustafsson

LIMERICK

De vandrande pinnarna i Vänga
sina stavar så kraftfullt de svänga.
De ha i sitt sinne
att bli som en pinne
där ingenting löst skall få hänga

Bo Englund

AMATÖRER OCH PROFFS I SKÖN FÖRENING

Feststämningen infann sig genast, när Fristads Ungdomsorkester firade 50 år med jubileumskonsert i mörkaste november. Kyrkan i Fristad hade dagen till ära fått en festlig belysning i koret. Det vackert violetta ljuset byttes under konsertens gång efter musikens karaktär.

Lise, Ulf och Gertrud. Fotograf: Yvonne Augustsson.

Ett femtiotal musikanter under ledning av Ulf Holmestrand gav en konsert med hög igenkänningsfaktor, som utlovats i programmet, med allt från marscher till konsert- och underhållningsmusik. I musikrecensioner ser man ibland att det viktiga "mellansnacket" snarare minskat än ökat upplevelsen. Ulf Holmestrand är en trevlig presentatör, som sprider gott humör. Det gav han prov på i presentationen av orkesterns olika grupper.

Inbjudna gästsolister var Lise & Gertrud (Hummel och Stenung). Två röster och en cello, Gertruds, är en intressant kombination. Cellon lät ibland som en tredje vacker stämma, ibland som en bas eller något slagverk. Deras bästa framförande var De sista entusiasterna och Håll musiken igång av Povel Ramel. Musikalitet, humor, härliga texter i ett fantastiskt framförande är oslagbart. Stående ovationer från en i stort sett fullsatt kyrka blev belöningen. Alla våra musikanter måste ha känt sig inspirerade till fortsatt hårt arbete i mötet med verkliga proffs. Från säkert håll har jag erfarit att kvällens fortsättning med underhållning, god mat och dans uppskattades. Fristads Ungdomsorkester önskas allt gott i framtiden

Wiviann Bergsten

Orkestern samlad i koret. Fotograf: Yvonne Augustsson.

Visst växer jobben på träd. Det ser vi varje dag. Skogen är livsviktig för välståndet i vårt avlånga land. För att hålla industrierna igång behöver vi bra timmer, och tänker... att det som är bra för skogen, är bra för skogsägaren och för Sverige.

VIDA

VIDA BORGSTENA | TEL. 0472-439 10 | WWW.VIDA.SE

FRISTADS BIBLIOTEK

Välkommen till vårt fina bibliotek!
Här kan du läsa tidningar och tidskrifter, botanisera i bokhyllorna, titta på utställningar i Galleri Glasverandan och använda våra datorer. Du kan låna böcker, tidskrifter och musik, dataspel och filmer. Om du söker någon bok som vi inte har i Fristad beställer vi naturligtvis in den till dig från annat bibliotek.

Galleri Glasverandan 2013

8/2 - 2/3	**Silver Sten Trä** - Anders Wassélius och Bert Aggestedt
8/3 - 28/3	**Bengt Jacobsson** - måleri
6/4 - 27/4	**Liselott Hjalmarsson** - stengods, glas
3/5 - 25/5	**Helena Berg** - glas
30/5 - 28/6	**Alexandra Bunde** - måleri, blandteknik
4/7 - 26/7	**Isabella Tennius** - textil
1/8 - 23/8	**Rose-Marie Lager** - keramik
6/9 - 28/9	**Outi Andersson** - handgjorda porslinsdockor
4/10 - 26/10	**Anders Norman** - Till Cuba - med Tranströmer i bagaget
8/11 - 30/11	**Jan-Owe Stappe**
6/12 - 11/1	**Vävutbildningen**, Fristads folkhögskola -textil

Fristads bibliotek
Gamla Kyrkvägen 6, 513 33 Fristad
Tel. 35 88 09
hemsida: boras.se/fristadsbibliotek
Öppet: mån-tor 11-19, fre 11-18, lör 11-14
Andra tider under sommaren och storhelger

Ett av våra 461 huvudkontor ligger i Fristad.

Välkommen till en riktig bank.

Handelsbanken

Tfn 033-26 09 59 www.handelsbanken.se/fristad

Den enda butiken i Fristad som är öppen till 24.00!

• Biltvätt • Livs
• Hyrfilm Kassagirot

Öppettider:
Måndag - fredag 6:00-24:00
Lördag 8:00-24:00
Söndag 9:00-24:00
Adress: Skalle 513 35 Fristad, Telefon: 033-26 13 80

time
En god granne

FRIGYM

KOM SOM DU ÄR

Det lokala gymmet i Fristad med personlig service i ljusa fräscha lokaler. Medtag annons så bjuder vi på kaffe.

Stora Vägen 31
033 – 210700
info@frigym.se
www.frigym.se

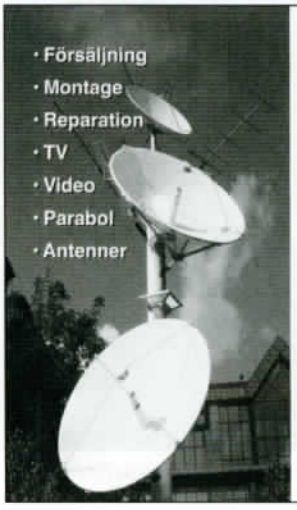

Rydén i Fristad

Din personliga problemlösare när det gäller TV, video och parabol!

Auktoriserad installatör för och återförsäljare av: Viasat, Canal Digital och Boxer

Har Du problem? Ring
Bengt-Göran Rydén
Mobil: 0705-28 97 90
(innehar F-skattsedel)

MekoPartner

BILVERKSTAD

Kröklingsvägen 22, 513 50 Sparsör
073-383 45 19

Together we can do it. YIT

Vi utför el-, kyl-, rör- och ventilationsinstallationer.

YIT Sverige AB
Katrinedalsgatan 13A • 504 51 Borås • Telefon: 033-474100
www.yit.se

VÄLKOMMEN TILL DIN PRESENTBUTIK!
Presenter i alla prislägen
Dukar, hemslöjd och handarbeten
Kaffestuga med hembakat

Öppet
Vard. 9.30-18
Lörd. 9.30-13

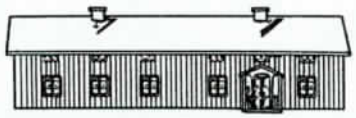

EKELUNDS VÄVKAMMARE

Öppet
Vard. 9.30-18
Lörd. 9.30-13

Stora Vägen 23, 513 34 Fristad. Tel. 033-26 90 45
www.ekelundsvavkammare.se

www.svenskakyrkan.se/fristad

Stor sortering!

Bädd-soffor • Sängar

Ett besök hos oss lönar sig alltid!

Soffgrupper • Furumöbler

Sparsörs Möbelfabrik

Tel. 033-26 02 58. ÖPPET: Mån. 10.00-18.00.
Tisd-Fred. 14.00-18.00. Lörd.10.00-13.00.

Göran Bördin håller i våra pengar.

Vid utflykten till Bjärke Hembygdsförening besöktes husen i Gräfsnäs slottspark.

Från vandringen längs Viskan.

Marita Bornefalk berättar om Halmstads centrum och 91:an Karlsson gör honnör.

Från Mölarpsdagen, Bertil Hjortvall till höger.

Efter vandringen längs Viskan smakade kaffet bra på Färgatorpet.

Utställning på Skogslid.

Från resan till Halland och Harplinge hembygdsgård. Vid bjälken skulle den besökande stanna innan man bjöds in i stugan.

Leif Josefsson med sin samling utanför Skogslids restaurang.

Eftermiddagskaffe i Särdals kvarn på resan till Halland.

Mats minns

En pratstund om Tärby och Smedagården med Mats Hjertén, Vädhöjden Tärby

En vinterdag i januari 2013 åkte vi, Åke och Andreas Jansson, upp från Öna till Vädhöjden i Tärby. Där välkomnades vi varmt av Helen och Mats Hjertén, med fika och en pratstund vid köksbordet. Mats berättade minnen från sin barn- och ungdom.

Vi frågade hur det kom sig att Mats familj kom hit till Vädhöjden.

– Vi bodde i Fristad innan vi kom hit, berättar Mats. Far var mjölnare och hade Mölarps kvarn fram till 1925. Kvarnen var turbindriven redan när pappa hade den och där var en benstamp i "unnerkvarna", d.v.s. i bottendelen av kvarnen.

Man tog emot ben från djuren som slaktades för regementet. Benmjölet gick till trädgårdar för gödning. Där var även ett potatismaleri i bottenvåningen:

– Jag ramla i vattnet en gång, säger Mats, jag var väl en 2 år, så jag minns det inte själv, utan har fått det berättat för mig. "Potatisrevet" kallades det, det skulle bli potatismjöl. De krossade havre för regementets hästar i kvarnen också, men det var innan farsan kom dit.

Vi undrar vad det kom sig att fadern, Albin, lämnade kvarnen och Mats förklarar vidare att det blev svårare tider:

– Det kom mindre med folk till kvarnen då, det var mul-och-klövsjukan som gjorde att många inte tordes komma dit, efter att Mölarps gård som låg nära kvarnen, hade fått smittan. Då flyttade vi till Karlsborg, som ligger mitt emot "Plasten" (nuvarande Uponor, Fristad) utmed vägen mot Borgstena.

– Pappa hade sen gått i borgen för Kronojägare Sandblom som arrenderade Vädhöjden (eller Gärdsjöbacke som det stod förr) i Tärby. Domänverket var bra att ha att göra med och snälla mot sina arrendatorer, men just när det gällde punktlighet var det en annan sak: "Kunde man inte betala 'arrendot', var det indrivning direkt".

När Sandblom fick bekymmer med ekonomin fick alltså han och hans familj lämna gården och de flyttade då till Redvägsbrunn.

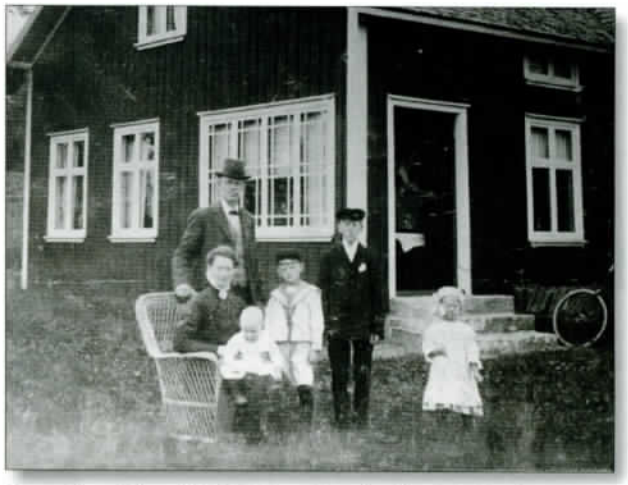

Fam. Sandblom Vädhöjden (Gärdsjöbacke) Tärby.

– Pappa fick väl betala något av det som han gått i borgen för, men det var därigenom som vi kom hit till Vädhöjden 1929. Arrendot låg på en 400-500 kronor om året. Det var mycket pengar på den tiden och det var inte lätt för småställena häromkring att få det att gå ihop. Vi hade fyra kor och senare en häst, lite hönor. På den tiden var det ost som man gjorde och sålde (inte mjölk som idag). När korna gick "på skogen" blev det bra ost, det fanns en del öppnare gläntor med buskar, och de kunde äta av allt, medicinalväxter med mera. Men när vi tog hem djuren till hösten blev det så mycket sämre ost – den ville inte stelna.

– För osten som vi gjorde hade vi en separator, vi köpte av Separator-Olsson (ej samme man som "Separator-Olle" även om de kan ha gått under samma namn). Han hade en dålig gammal bil – en Ford tror jag – och ett år, efter att han varit på Jordbrukets dag, kom han hit och han berättade att han sålt så mycket – sålt slut hela lagret – att han kunde både reparera och lackera om sin bil.

– Farsan var nere och malde hos Dahlkvist i Kröcklings kvarn. Han arbetade för honom som mjölnare till 1940, fem dar i veckan och han sov ofta över där om nätterna också. Och så snickrade han (byggde hus m.m.) tillsammans med "Ragnar i Önne" (Benjaminsson). De var goda kamrater.

Andra inkomster kom från skogsarbete: Under första halvan av 30-talet fick man 30-40 öre/m^3

vid utkörning, senare efter krigsutbrottet 39-40 blev behovet större och priserna bättre:

– Då hade jag 90 öre för att köra ut meterved, säger Mats, och för extra arbete som att lägga ut underlägg för att stapla på var det timpeng eller tillägg.

– Körde du någonsin ut ved över Marsjön, på isen? frågar vi.

– Den nedre sjön är livsfarlig, med strömmar, den har jag aldrig kört över, svarar Mats. Men jag körde en gång från stentaget, "Lilla Ramhall", och så bort till fotbollsplan på Väla, men då drog jag veden efter, på isen. Det var fyrameterslängder som låg med ena änden upp på en "framsläe" efter hästen.

Sven Nilsson med familj, Smedagården, Tärby.

Smedagården

Härefter kommer vi in på en av granngårdarna, Lilla Segerstorp eller Smedagården. Där hjälpte Mats till ibland och han har många minnen därifrån och av familjen som bodde där:

– Styckjunkare Sven Nilsson med familj bodde på Smeagår'n redan när vi kom till Tärby, berättar Mats. Han hade fått gå ifrån Björnsgården i Härna någon gång i början av 20-talet och kom hit då. Frun var från gården i Härna och de hade nio barn: sex flickor och tre pojkar.

– Familjen Svensson som bott på Smeagår'n *dessförinnan* hade haft sömnadsförläggning – lade ut arbete på folk i bygden, som sydde åt dem. Sen åkte de in med det färdiga till sta'n på lörda'n och sålde, och det räckte inte med *en* vagn, utan de fick ha två hästlass in till sta'n! De flyttade sen till Främgärde i Brämhult.

– Var det bara kvinnor som sydde, frågar vi, var det inga gubbar? Mats funderar litet, men erinrar sig så en man: "Gunnar Lundin hade inte lagt skeden (efter maten el. kaffet) innan han satte sig å sy, å så sjongde han för barnen."

Åter till Sven Nilsson, eller "Sven Enok" som han påpekade ibland att han hette – det var viktigt, mindes Mats och berättar vidare:

– Han *kunde* mycket och hade varit lärare på korporal- och furirskola på I5 Norrlands dragoner. Här i Tärby gjorde han deklarationer för "alla", och så "ropa han ut" för Karl Johansson i Finnekumla (Rångedala) och även för Karl Andersson här i Tärby och Aron Johansson på Kyrkarp (Varnum), på auktioner. Han var även idrottsman och hade utövat bl.a. fäktning och var duktig 10-kampare.

– Vad kom det sig att du var i Smeagår'n och hjälpte till, när de var så många i familjen ändå? undrar vi.

– "Gubben" som barna kallade honom, han var ju litet "harre" därhemma och gjorde inte så mycket arbete själv, så det var ju pojkarna som jobbade på gården, och gubben *skulle ha* många till hjälp och det *behövdes* ju också när man t.ex. knöt neker. Jag var väl en 12-13 år när jag hjälpte till där.

Mats berättar att Sven kunde vara bra att jobba med, men annars hade han sina sidor. Han hade också varit hård mot sina värnpliktiga, han kunde bl.a. kalla dem "Maroffel" och "Morvelpisse". Hans sätt resulterade i 120 majorsförhör på ett år.

I Tärby gick Sven Nilsson en runda, med besök på den ena gården en dag och på den andra nästa. Så gick det runt med en gård per dag: Först till Ernst på Högen, sen Lidmans, Karl Anderssons, Sven Nilsson på Tån, till Kullen, till Vädhöjden här och till Nils på Segerstorp.

– Folk tyckte det var roligt med besöken också, han prata och *allt* han sa va ju inte sant, påpekar Mats.

Sven Nilsson kom med nyheter och fick en gök samt familjernas egna historier och aktualiteter. "Det var som Vitalisa Selma sa, att ena sittane kråka får ingenting, men en flygande *kan* hitta

någonting", tillägger Mats, och det kan nog gälla det mesta i livet.

Mats återberättar en episod då hans föräldrar var med på en resa:

– En gång hade de en resa till Trollhättan med buss från Tärby, för att titta på fallen. "Smeagårsken" (S. Nilsson) var med och anordnade det också. När de kom till Trollhättan då stannade de vid torget, och där tog de sig en gök och gick ut. Det blev litet folk däromkring dem och någon i bussen hade med dragspel och satte igång å spela, det kan ha varit Anders i Bäckalia som hade dragspelet. Och "gubben" han dansa med fruntimren där på torget.

En annan resa tillsammans med Sven Nilsson, där Mats själv var med, gick från Smeagården till I15, regementet i Borås:

– De hade en "regementshäst" på Smeagårn, som hette Tor, och den skulle lämnas in för tjänst. Tidaholmskärran spändes för Gullan, en nordsvensk och Tor gick bredvid på vänster sida. Vi åkte ner över Kullen och Öna och upp mot Gunnarp, förbi där bygdegården i Gingri ligger nu. På väg till sta'n stannade vi hos Merci Johansson, slaktaren, och "pusta" lite.

På regementet kände ju Sven Nilsson många och den förste som såg på hästen sa att "den behöver skos!", och hästen skoddes. Den näste "stallfuriren" som tittade på hästen sa då att "den är halter!" och därför behövde han inte lämna kvar hästen – men det var ju för att han kände dem där. Sen fick vi mat på underofficersmässen, och där fanns det även sprit som det bjöds på. Det var första och enda gången jag var inne på underofficersmässen.

– På vägen hem stannade vi till på Stora Borhult och där köpte vi två eller tre smågriser, hos Adel som var en bror till Frans på Kullen. Grisera hade vi i en låda bak på flaket.

Något som Mats tänkt på ofta är de gamla åkernamnen, "det var alltid namn på åkra förr", säger han, och hos Mats finns de ännu kvar, så som Sven Nilsson benämnde dem på 1930-talet. Följande var Smedagårdens åkrar:

– Den förste åkern på vänster sida innan man kommer fram till gården var "Bergaåkern", det är bara bergkullar på den. På vänster sida av framfarten ligger "Framgärdet". Sen vid trädgården, mitt emot boningshuset, den kalla dom "Trädgårdslycka". Sen upp mot Tärby, dom åkra hette "Bygär't". Mittemot Gästgivargårns låg "Gästgivarsåkern". Bakom ladugården låg brunnsåkern, eftersom där var en brunn, och till vänster om ladugården: "Lagårdsåkern". En åker upp mot Gärde var Backagärdet. Intill Backagärdet låg "Regnskvättaåkern" – den kalla han så bara för att så fort de kom dit så börja det regna! Längst ner i väster närmast kroneskogen låg Markalyckan. Vid dreven mot Segerstorps skog låg skogsbacken på höger sida och på vänster sida var skogsåkern.

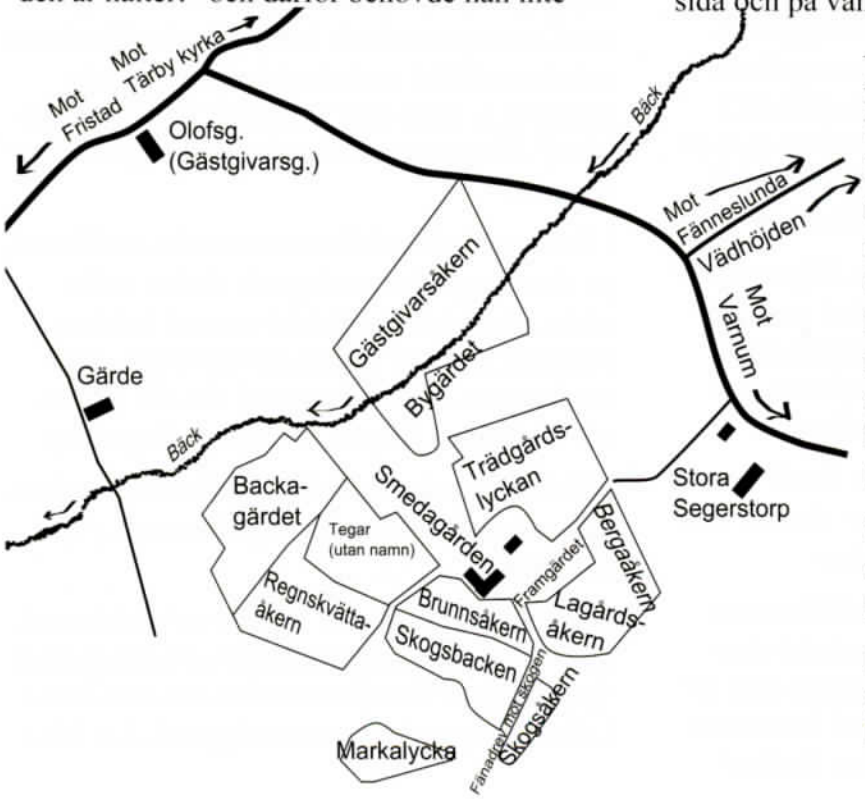

– Sven Nilsson med familj flyttade senare vidare till Ekebacken i Finnekumla. Där satte han igång å odla upp. Det var ju inte mycket där, ett litet ställe, men han låg i och arbetade bra. Och när de blev äldre flyttade han och hustrun ner till ett hus nära Varnumsvägen i Rångedala. Hustrun Annie levde över honom och bodde där länge sen. Hon var så snäll, minns Mats.

Sven Enok Nilsson dog 1947 och hans hustru Annie, född Skoglund, dog 1972.

Nedtecknat av Andreas Jansson. Tack till Bengt Fransson, Rångedala för fotografier.

Ett företag i framtiden

Fristad Värme & Sanitet AB
FRISTAD · Telefon 26 16 97
Vatten-, Värme-, Sanitära INSTALLATIONER

Idé tryck
Tryck och brodyr på textil
Tel. 26 97 00

Ola
SKOMAKARE
Telefon 033-26 05 99
070-57 40 142
Öppet: Tisd-onsd-torsd 15-18
Fred 14-16
OMBUD FÖR SERENA KEMTVÄTT

Växthuset mitt i Centrum!
Vi ombesörjer din leverans
över hela världen.

Fristads
BLOMSTERAFFÄR
Storavägen 28 Fristad Tel. 26 00 45

Öppet Vard. 9-18, Lör. 9-16, Sön. 10-16
www.fristadsblomsteraffar.se

frinab
FRISTADS INDUSTRI AB

Light City • 513 33 Fristad
Tel. 033-21 05 55 • www.frinab.se

FRI LIGHT
FRISTAD

FRISTAKLIPPET
- Drop in -
Må-On 8.30-17.30
Lunch 12.00-14.00
Välkomna!
Fristad Torg, Tel. 26 03 17

ATG • TIPS • POST
BILTVÄTT
TEL. 26 04 00 OKQ8

DÄCK-HANDLA
hos
DÄCK-
SPECIALISTEN
på orten
ROLANDS
DÄCKSERVICE AB
FRISTAD
Tel. 26 14 89

Vi bygger på samverkan
FRISTAD BYGG
Vi bygger på samverkan
Tel. 033-23 75 30, Fax 033-23 75 40
E-post: abfb@fristadbygg.se
www.fristadbygg.se

ÖPPET: Månd.-fred. 7-18
Lörd. 9-13
FRISTAD BYGGVAROR
Askvägen, Fristad,
Tel. 033-444 888, Fax 033-444 889
www.fristadbyggvaror.se

Vi servar och reparerar alla transport- och personbilar med bibehållen nybilsgaranti
AB Fristad Bilverkstad
Tel. 033-26 00 37

CDé Redovisning

Carina Dahlén
Tel: 033-26 69 28

Allt inom bokföring och dataredovisning

FRISTADKONSULT AB

RIKSTÄCKANDE PROGRAMVARULEVERANTÖR FÖR TEKNISK FÖRVALTNING.

STORAVÄGEN 31, 513 33 FRISTAD

Fristads Express
033-22 23 70

FRISTADS HYVLERI AB

Listverk och Paneler

Öppettider: måndag - fredag 7.00 - 17.00
lördagar stängt

Telefon 033-26 03 73

City
ICA

Samma låga priser i alla fyra butiker

Knalleland, Centrum, Brämhult och Fristad

Nyman Motor

Servar och reparerar alla bilmärken på marknaden.

Nu även försäljning av däck!

Öppet tider 08.00-17.00
Lunchstängt 12.00-13.00

Adress: Skalle 513 35 Fristad, Tel: 033-26 66 50

SOHLBERG®
grupp och konferensresor

Kontakta oss så berättar mer: 0320 450 400 | Hemsida: www.sohlbergbuss.se

Nyfiken på våra **telefon- och internettjänster?**

Alltid ha nära till banken, där och när du behöver den. Välj det sätt som passar dig bäst!

Välkommen in till oss, vi hjälper dig!

Swedbank
Sjuhärad
Bank & Försäkring

UTPLANTERINGSVÄXTER
I STOR SORTERING
EGEN ODLING - HÖG KVALITET

Lövås Blommor Tel. 033-26 16 26

ÖPPET: *VARDAG 9-18 • LÖRDAG 9-13 • SÖNDAG 10-14*

House of LINA

En fräsch lifestylebutik med mysigt café mitt på torget i Fristad

Öppettider
Vardagar 08.30 - 18.00
Lördagar 10.00 - 15.00

Lövås Antik
www.lovasantik.se
Öppet lördag - söndag kl 11-16

Välkommen på upptäcktsfärd!

Hos oss hittar du antikviteter från svunnen tid och loppisföremål från igår. Även köp (hämtning) av dödsbon och delar av hem.

Kontant betaln. F-skatt

Följ skylt Mölarps Kvarn • Tel 0707-204066

Bilisten

När ni behöver

SERVICE

eller

REPARATIONER

Bilisten

vänd er till oss!

Försäljning av kioskvaror, livsmedel, biltillbehör,
cyklar, mopeder, trädgårdsmaskiner,
motorsågar, reservdelar m.m
Uthyrning av VIDEO och DVD filmer,
släpkärror, båttrailer,
biltransporter, hästtransporter
och trädgårdsmaskiner.

ÖPPET: Vard. 7.00-19.00, Lörd. 9.00-15.00

BORGSTENA BIL & MASKINVERKSTAD AB

Tel. 033-26 30 84, 26 34 82

Lokaler mitt i Fristad centrum!

Etablera dig bland framgångsrika företag i Fristad. Vi har lokalerna. Lämpliga för bl a KONTOR, FÖRSÄLJNING, LÄTTARE INDUSTRI, TRYCKERI, GYM, LAGER/LOGISTIK och FÖRRÅDSHOTELL. Kontakta oss för en personlig visning.

Tel. 13 60 00

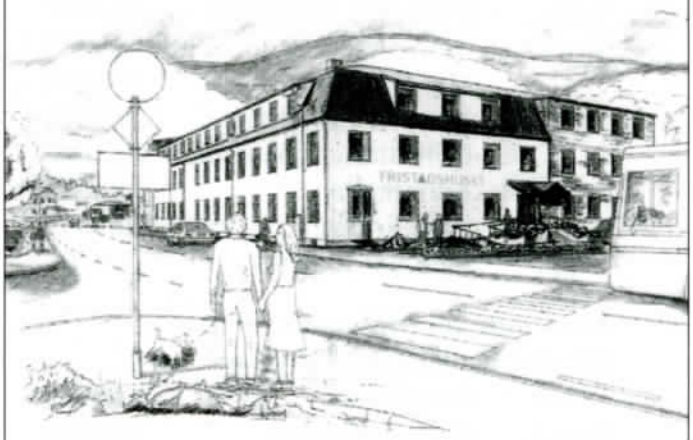

FRISTADSHUSET

FÖRETAGSCENTRUM I FRISTAD

Viskan

EKONOMIPROFIL

www.viskanekonomi.se

Anna-Karin Ryberg

0707 72 28 67

Gingri Bräckås 21 51395 Fristad

Vi kommer till Dig!

VERKTYGSBODEN

www.verktygsboden.se

Garageport med öppnare

Art.nr 70140

Garageport White panel med öppnare 240x195 cm. En välisolerad garageport med dubbelt skensystem för montage även vid låg takhöjd. Liggande panel av modernt snitt, patenterat fingerklämskydd. Levereras komplett med tysk portmotor och två handsändare. Lägsta innertakshöjd 220 cm.

5 995:-

Webbshop verktygsboden.se

Ordertelefon 033-20 26 50

GITARRATELJÉN

Instrumentverkstad o butik

Gitarrbyggare

Ingbritt Larsson

Butik mitt i Fristad

Öppet

måndagar 17-19

torsdagar 16-19

tel. 0703-26 81 33

e-post gitarrateljen@telia.com

www.gitarrateljen.se

MITT KLIPPERI

HÅR & SOL

Tel. 033-21 00 90

Besöksadress: Torget i Fristad

STYRELSEN FÖR FRISTADS HEMBYGDSFÖRENING 2013

e-post **birgitta.fristad@telia.com**
maritabornefalk@gmail.com

hemsida
www.hembygd.se/fristads-hembygdsforening

Ordf	Ann-Britt Boman	261921
V ordf	Marita Bornefalk	269428
Kassör	Göran Bördin	269284
Sekr	Sven-Åke Johansson	261862
V sekr	Rolf Hjertkvist	0705-366777
	Maj Börjesson	261274
	Jenny Gahnström	269666
	Britt-Marie Johansson	261862
	Anne Aalto	124048
	Sune Fridén	269653
Suppl	Jan-Olof Johansson	266701

Kommitté för Mölarps kvarn, Klockarebolet och Ekalyckan

Sam.k	Sune Fridén	269653
Sam.k	Hans Andersson	261306
	Joel Johansson	260062
	Alf-Rune Sandberg	261562
	Peter Lindström	261000
	Nils Karlsson	261582
	Kent Andersson	269372
	Östen Börjesson	261274
	Bertil Svensson	261330
	Rune Tennius	260748
	Sören Karlsson	266850
	Inga Eliasson	261242
	Jan-Olof Johansson	266701
	Olof Stensson	284304
	Kerstin Johansson	260062
	Roger Andreasson	269270
	Lars-Erik Larsson	269708
	Anne-Marie Åsbrink	260065
	Kjell Fridén	261362
	Bertil Hjortvall	120211
Sty.rep	Marita Bornefalk	269428
Sty.rep	Rolf Hjertkvist	0705-366777

Redaktionskommitté

Sam.k	Birgit Gustafsson	261470
	Ann-Britt Boman	261921
	Inger Ericson	261326
	Wiviann Bergsten	260885
	Olof Stensson	284304

Lellemartenkommitté

Sam.k	Maj Börjesson	261274
	Gunnel Sandelin	260809
	Kerstin Johansson	260062

Kaffekommitté

Sam.k	Karina Ek	210224
Sam.k	Gunilla Persson	418926
	Ingrid Arvidsson	261671
	Inga Eliasson	261242
	Britt-Marie Törngren	269284
	Margareta Andersson	261306
	Birgitta Bergstrand	261384
	Yvonne Karlsson	266850
	Maria Uhlman	266826
	Anita Andreasson	269270
	Siv Samuelsson	0705-269240
	Agneta Andersson	269202

ISO 14001 -miljöcertifierad

-symbolen för ett boende med miljö-tänkande!

FRIBO

Fristadbostäder AB, Box 91, 513 21 Fristad Tel 033-22 25 50
Fax 033-22 25 55 E-post info@fribo.nu Hemsida www.fribo.nu

FRISTADS HEMBYGDSFÖRENING
PROGRAM FÖR ÅR 2013

9 mars – 28 mars
Utställning på biblioteket.
"Barnböcker genom tiderna."

Sö 17 mars
Musikunderhållning med Nybälgarna.
Kaffeservering. Skogslid kl. 15.00

Lö 20 april
Bollarännet vid Mölarps kvarn kl. 13.30-17.00.
Under dagen är kvarnen i gång.

Ti 30 april
Valborgsmässofirande. Skogslid kl. 17.30.

Sö 5 maj
Vandring längs Viskan i Gingri. Bengt Fransson berättar om sjösänkningen på 1800-talet. Samling kl. 15.00 vid Skarbrostugan. Ta med kaffe!

Sö 19 maj
Mölarpsdagen kl. 10.00
Borås Spelmanslag kl. 11.00
Utställning. Hantverkare.
Tipspromenad. Servering. Lotterier.

To 6 juni
Nationaldagen vid Mölarp. Blomstervandring kl. 13.00. Borås Spelmanslag kl. 14.00.
Kaffeservering kl. 12.00-16.00.
Utställning av trähantverk av Harald Hellberg.
Keramik av Maria Johansson.

Ons 12 juni
Kvällsutflykt till Södra Ving med kyrkan och Bogastugan. Samling vid järnvägsstationen kl. 18.00. Anm till Gunnel Sandelin tel 26 08 09 senast 9 juni.

Sö 16 juni
Kaffe och våfflor i stugorna 14.00-17.00.

Sö 7 juli
Kaffeservering i Mölarps kvarn 12.00-16.00.
Tipspromenad. Hantverk.

Sö 14 juli
Kaffe och våfflor i stugorna 14.00-17.00.

Sö 21 juli
Visning av museet på Folkhögskolan 14.00-17.00. Kaffeservering.

Sö 28 juli
Kaffe och våfflor i hembygdsstugorna 14.00-17.00.

Lö 3 augusti
Slåtter på Asklanda vid bautastenen kl. 10.00.
Vi bjuder på förtäring.
Arrangörer. Fristads Naturskyddsförening och Fristads Hembygdsförening.

Sö 4 augusti
Kaffeservering i Mölarps kvarn
kl. 12.00-16.00. Tipspromenad.
Utställning och försäljning av hantverk.

Sö 11 augusti
Friluftsgudstjänst på Mölarps ö kl. 15.00.
Fristads Hembygdsförening bjuder på kaffe efter gudstjänsten.

Lö 17 augusti
Resa till Vadsbo med Karleby och Leksberg, Askeberga, Vad, Forsvik, Karlsborg, Odensäker, ev. Lugnås. Avresa från stationen kl. 8.00. Medtag kaffekorg! Anmälan till Ann-Britt Boman tel 26 19 21 senast 12 augusti. Återbud senast 5 augusti. I annat fall debiteras halva avgiften.

Lö 31 augusti
Järnvägen Borås-Herrljunga 150 år. Jubileum med möjlighet att resa med ångtåg, utställningar och servering i och vid stationshuset och underhållning i Stationsparken hela dagen.

Sö 1 september
Kaffeservering i Mölarps kvarn kl. 12.00-16.00.
Tipspromenad. Hantverk.

Sö 8 september
Kulturhusens dag.
Visning av museet 14.00-17.00. Tipspromenad.

To 19 september
Myskväll i Klockarebolet vid höstdagjämningen.
Mat och underhållning. Anmälan till Karina Ek tel 0732-29 46 24 senast 17 september.
Begränsat antal Kl. 19.00.

Må 28 oktober
Inlämning av vinster till Lellemarten.
Asklandaskolan kl. 17.00.

To 21 november
Myskväll inför advent i Klockarebolet kl. 19.00.
Anmälan till Karina Ek tel 0732-29 46 24 senast 19 november.

Må 25 november
Vi gör lingonriskransar till Lellemarten i Asklandaskolans slöjdsal kl. 17.00.

Lö 7 december
Lellemarten kl. 10.00

2014

Ons 8 januari
Lellemartenträff i Skogslids samlingssal kl. 19.00
Anmälan till 26 08 09 eller 26 12 74 före den 3 januari.

Ti 25 februari
Årsmöte i folkhögskolans högtidssal kl. 19.00

SIMONS BILDER AV FRISTAD

Jag heter Simon Sjöstrand, är 13 år och bor i Fristad sedan 2006. På min fritid fotar jag framför allt, men jag tränar också judo, spelar fiol och är scout. Föräldrar har jag två stycken, likaså två småbröder.

För ett tag sedan frågade Marita, min lärare mig om jag ville göra det här jobbet. Reaktionerna hon fick var förstås positiva.

Jag bestämde mig för att göra collage på 4-8 bilder med olika teman jag själv bestämde, alltså ett väldigt fritt arbete. När jag senare fick sitta i ett möte med redaktionen valde dom ut några teman som dom tyckte var bra, ett var skolan. Jag valde också natur och aktiviteter.

Mitt mål med fotografering är ganska högt. Jag vill jobba åt National Geographic minst en gång.

Mina bilder är tagna med en Canon Eos 1100D och jag använder en Sigma 70-300 och ett Canon macro 18-55.

Simon Sjöstrand

Aktivitet

Skola